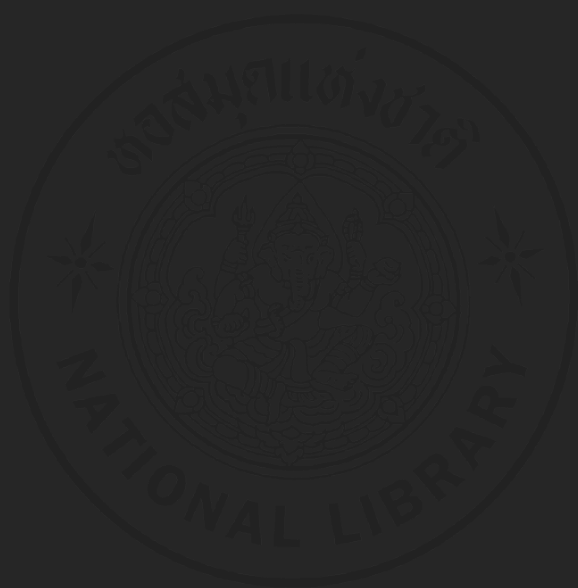

โคลงอภัยพากย์

เพิ่ม ไซตัก

พระบริบูรณ์โกศากร แด่เมื่อนมหาเทพ (ขมาตยกุล) บุตร

พิมพ์แจกในการศพ ✓

พระยาไซตักราชเศรษฐี (ยวด ไซตักะพุกกณะ)

พ. ศ. ๒๔๕๗

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย หนองพานยศใต้

กรุงเทพฯ ๑

เลขที่ ๓

หน้า ๗. ๕๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111005350565

คำนำ

หนังสือเรื่องนี้ เป็นโคลง ซึ่งกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ
ชั้นก่อน ได้ขอแรงผู้ที่เป็นจีนตกัว แต่งขึ้นเป็นโคลงสุภาสิต แล้ว
ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์วชิรญาณวิเศษ เป็นคราว ๆ ไป คราวหนึ่ง
ก็ถึงเรื่องหนึ่ง ทำนองเดียวกับโคลงพิพิธพากย์ ซึ่งว่าด้วย รัก
ชิง แฉง อ่อน เป็นต้น อันได้ลงพิมพ์แล้วเมื่อเร็ว ๆ นี้ แต่โคลง
พิพิธพากย์ เรื่องหนึ่งว่าด้วยการตั้งเคียว คราวนี้เรื่องหนึ่งว่าด้วย
การตองตั้ง อันเป็นปฏิบัติตรงกันข้าม กล่าวรวมกัน จึงให้
นามว่า โคลงอุภัยพากย์ เป็นเรื่องที่กรรมการเห็นว่า ตมควรจะ
รวบรวมลงพิมพ์เป็นหมวดเดียวกัน พอประจบเวลาที่เจ้าภาพพระยา
โชติกราชเศรษฐี (ฮวด โชติกะทุกกณะ) มีความประสงค์จะพิมพ์
หนังสือจำหน่าย ในการศัพพะพระยาโชติกราชเศรษฐี มาขอให้
กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณเลือกหาหนังสือให้พิมพ์ กรรมการ
จึงเลือกหนังสือเรื่องทกถาวน์ให้ เพื่อลงพิมพ์จำหน่ายในการศัพพะ
สิ่งนี้ทำให้เกิดการกุกัด เพราะเหตุว่าข้อความในโคลงเรื่องนี้เป็น
สุภาสิตนับเนื่องเข้าในทางธรรม เมื่อจำหน่ายหนังสือให้แพร่หลาย
ก็ย่อมจะมีธรรมเทศนาเป็นธรรมทาน ย่อมจะเป็นเหตุให้เกิดวิบุลยผล
อันเป็นส่วนคุณความดีแก่ท่านผู้ทำ แต่ผู้ที่เป็นเหตุให้รังเกียจก็ถึง

แต่พระยาโชดิกกราชเศรษฐี (ชวด โชดิกะพุททณะ) ผู้มี
 ชาติอุปบัติ เมื่อวันพุธ ที่ ๒๒ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๐๒
 จันทระคคิกาดเปนแรม ๗ ค่ำเดือน ๗ ปีมะแม พระยาโชดิกกราชเศรษฐี
 (พุท) เปนบิดา ท่านเขียนเปนมารดา เมื่อยังเยาว์ก็ได้รับความศึกษา
 ตามสมัยกาลในครั้งนั้น ครั้นถึงปีเถาะ พระพุทธศักราช ๒๔๒๒
 สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ได้นำขึ้นถวายตัว รับราชการ
 ถดองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ในปิ่นเอง ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรบัณฑิต เป็นหลวงบริบูรณ์
 โกศากร มีตำแหน่งราชการในกรมทำซ้าย ได้รับพระราชทาน
 เครื่องยศ โต๊ะถม กาดม รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๘๐ บาท
 ครั้นพระพุทธศักราช ๒๔๓๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เดือน
 มีนาคมคคิกิ เปนพระบริบูรณ์โกศากร ได้รับพระราชทานเครื่องยศ
 โต๊ะทองคำ กาทองคำ แต่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 มงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภาทราภรณ์ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๑๖๐ บาท
 มาในพระพุทธศักราช ๒๔๓๖ ได้รับราชการตำแหน่งอธิบดี กรม
 สรรพภาษี ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้รับพระราชทานเงิน
 เดือน ๆ ละ ๔๐๐ บาทอยู่หนึ่ง ครั้นพระพุทธศักราช ๒๔๔๖ โปรด
 พระราชทานเลื่อนบัณฑิตคคิกิ เปนพระยาบริบูรณ์โกศากร ได้รับ
 พระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๓๒๐ บาท แต่ได้รับพระราชทานเหรียญ
 จักรพรรดิมาดา

พระยาโชดิกกราชเศรษฐีผู้นี้ ได้ทำราชการสนองพระเดชพระคุณ
 สมควรแก่หน้าที่เป็นการเรียบร้อย แต่ทำการที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ
 มาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระกรุณา
 โปรดมากด้วยเป็นที่ชอบพระราชอัชฌาไศรย ในการปฏิบัติราชการ
 แลทรงคุ้นเคยส่วนพระองค์ เพราะได้สนองพระเดชพระคุณในการตั้ง
 โต๊ะเครื่องลายคราม เป็นผู้สะสมของเก่า แต่มีความรู้ในสิ่งของที่ดีเอกจาก
 ต่าง ๆ จนพระราชทานนามสมมุติโดยความที่ทรงคุ้นเคย ว่าอาจารย์
 กิมดิง แต่เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๓๓ ครั้น
 ยังเป็นพระบริวารณโกศการอยู่นั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่บ้าน โดยทรงพระมหากรุณา
 ได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แลนำเสด็จทอดพระเนตรตามสถานที่อยู่
 ในบ้าน แลนำเสด็จทอดพระเนตร โรงตั้งกลไฟ ที่ตั้งอยู่ริมบ้าน แล้ว
 ได้จัด เครื่องจักร หมุนดี เข้าเปิดอก ออกเป็น เข้าถ้าว ถวาย ทอด พระเนตร
 แลทูลเกล้า ฯ ถวายเครื่องลายครามสำหรับตั้งโต๊ะเป็นอันมาก ตามที่
 ต้องพระราชประสงค์ การที่ได้รับเสด็จพระราชดำเนินที่บ้านดังนี้
 ย่อมเป็นเกียรติยศอันควรระลึกสืบไปสืบกาดนาน

เมื่อจะกล่าวด้วยอัชฌาไศรยของพระยาโชดิกกราชเศรษฐี ย่อม
 เป็นคนมีน้ำใจกว้างขวางโอบอ้อมอารี เป็นต้นว่าผู้ที่เล่นเครื่องลาย
 ครามชอบของสิ่งใดก็แจกจ่ายให้บ้านมิได้หวงแหน ได้มาตั้งโต๊ะถอง
 พระเดชพระคุณในการหลอวงเป็นอันมาก จึงเป็นที่ชอบพอรักใคร่คุ้นเคย
 กับพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ แลชนทั้งปวงเป็นอันมาก

ก

ครั้นมาในรัชกาลปัจจุบันนี้ เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตรยศศักดิ์ เป็นพระยาโชดิกราชเศรษฐีเจ้ากรมท่าซ้าย พระราชทานยศเป็นมหาอำมาตย์ตรี ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทูตียจุลจอมเกล้า แด่เครื่องยศพานทอง คนโททอง กระโถนทอง โปรดเกล้า ฯ พระราชทานเบี้ยหวัดมีดะ ๓๒๐ บาท รับราชการสนองพระเดชพระคุณต่อมา

ครั้นพระพุทธศักราช ๒๔๕๗ พระยาโชดิกราชเศรษฐี บัวย เป็นบุตรคนโต บัวยอยู่ห้าเดือนเศษ แล้วอาการมาหนักถึงกลาย เป็นอัมพาต เดือนหนึ่งถึงอนิจกรรม เมื่อวันเสาร์ ที่ ๓๑ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ จันทคติกาลเป็นขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีชาน มีบุตรที่อยู่ด้วยกัน เกิดแต่เพิ่มเอกภรรยา คือ พระบริบูรณ์โกศากร (น้อง โชดิกะพุกกณะ) อายุได้ ๔๘ ปี เป็นบุตรที่ ๑ บุตรหญิงชื่อเลื่อน อายุได้ ๓๕ ปี เป็นภรรยาพระยามหาเทพ (กระษัตริย์ อมาตย์กุล) บุตรหญิงเกิดแต่ภรรยาน้อย ชื่อแป้น อายุ ๘ ปี

เพราะเหตุที่ พระยาโชดิก ราชเศรษฐี เป็นผู้ ที่ได้รับ พระมหา กรุณา ดังกล่าวมาแล้วนี้ เจ้าภาพจึงมีประสงค์ที่จะได้พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพิมพ์จำหน่าย แต่พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ มีแต่เรื่องใหญ่ ๆ ไม่พอแก่เวลาที่จะลงพิมพ์ จึงได้เลือกโคลงสุภาษิตที่กล่าวถึงช้างต้นนั้นมาลง แต่เพื่อให้เป็นการส่งเสริมประสงค์ของเจ้าภาพ จึงค้นได้ โคลงพระราชนิพนธ์ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไว้ ชื่อว่า โคลงใต้พัดไทรยางค์

ค

เป็นโคลงสุภาษิตทำนองเดียวกับเรื่องที่ตั้งต่อไป ลงพิมพ์ไว้ในเบื้อง
ต้น ต่อจากคำนำไป

ขอหนังสือที่ลงพิมพ์ ลงอยู่เป็นของถาวร เป็นเกียรติยศแก่
พระยาโชติการาชเศรษฐี (ฮวด โชติกะพุกกณะ) ต้นกาดนาน ตลอดจน
บุตรหลานวงศ์สกุลนุชนาถ ทั่ว

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๘ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

สมมต.อมรพันธ์

โคลงโศภิตไทรยางค์
พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ ปราชญ์แต่งดาร์หัตด้วย ไตรยางค์
โศภิตหมดหมวดปาง ก่ออย่าง
เป็นมาติกาทาง มัณฑิตย์ แสงเฮย
หวังสวัสดิ์จัดทุกข์สร้าง สืบสร้างศุภผล ฯ

สามสิ่งควรรัก
ความกล้า ความสุภาพ ความรักใคร่
๑ ควรกล้ากล้าถ้าวถ้อย ทั้งหทัย แท้แท้
สุภาพพจนภายใน จิตพร้อม
ความรักประจักษ์ใจ จริงแน่น นอนฤฯ
สามสิ่งควรรักน้อม จิตให้สนิทจริง ฯ

สามสิ่งควรชม
อำนาจปัญญา เกียรติยศ มีมารยาทที่ดี

- ๑ ปัญญาดีกล้า เลิศญาณ
อำนาจศักดิ์ศรีงดงาม มั่งคั่ง
มารยาทเรียบร้อยเต็มสาร เจริญเมื่อนาน งามนอ
สามสิ่งควรจักตั้ง แต่ช้อยสรเสริญ ฯ

สามสิ่งควรเกลียด
ความทุรกาย ความหยิ่งกำเริบ อักตัญญู

- ๑ ใจบาปจิตรหยาบร้าย ทารุณ
กำเริบเหิมเกินสติทุก หยิ่งก้อ
อีกหนึ่งห่อหุ้มคุณ ไครปรดก ผั่งแ่
สามสิ่งควรเกลียดทักข จิตรแท้อย่าדםมาน ฯ

๑ ใจชั่วชาติชั่ว	ทรชน
ทจรีตมารยาปน	บกไว้
หึงจิตรคิดเกตุยคคน	ตักว่า ตัวแยะ
ตามถ่วงนควรเกตุยคโกถ	เกตุยคช้องตมาคม

ศาสนา ยุติธรรม ความประพฤติเป็นประโยชน์
ทั่วไปไม่เฉพาะตัวเอง

๑) ส่งมอบหนังสือให้
หนึ่งยุดิธรรมไปมี
ประพจน์เพื่อประโยชน์
ตามสิ่งควรบรร
ประพจน์ดี
เด็ก
สัตว์ดี
กัน
เคารพ
๑

ณ

สามสิ่งควรมีนิตี

งาม ตรงตรง ไทยแก่น

๑ สรรพวงค์ไศภคย์พร้อม	ัญลักษณ์
ภาสิตจิตรประจักษ์	ชื่อพร้อม
เป็นสุขไศคคนรัก	การชอบ ชรรมนา
สามสิ่งควรชกน้อม	จิตรให้ยินดี ๑

สามสิ่งควรปรารถนา

ความสุขสบาย มิตรสหายที่ดี ใจสบายปรุโปร่ง

๑ สุขกายววยโรคร้อน	รำคาญ
มากเพื่อนผู้ฉวนการ	ชีพได้
จิตรแผ้วแผ่ของตำราญ	รมย์สุข เกษมแผ
สามสิ่งควรจักให้	รับร้อนปรารถนา ๑

๒

ตามสิ่งควรอันขอ
ความเชื่อถือ ความสงบ ใจบริสุทธิ์

- ๑ ศรัทธาทำจิตรหมั่น คงตรง
ตั้งมั่นระดับประสงค์ ตั้งเศร้า
จิตรสะอาดปราศสิ่งพอง วุ่นวุ่น หมองแป
ตามสิ่งควรไม่เผลอ แต่ตั้งอธิฐาน ฯ

ตามสิ่งควรนับถือ
ปัญญา ฉลาด มั่นคง

- ๑ ปัญญาตรองครัด ฤทธหาย
ฉลาดยิ่งถึงแยกกาย คัดรู้
มั่นคงไม่คั่นกลาย คดย่นกลับ กลายแป
ตามสิ่งควรรอบรู้ กับผู้นับถือ ฯ

ตามสิ่งควรจะชอบ
ใจอารีสุจริต ใจดี ความสนุกนี้เบิกบานพร้อมเพรียง

๑ สุจริตจิตรโอบอ้อม	อารี
ใจโปร่งปราศรัค	ชุ่มชื้น
สิ่งเกษมสุขเปรมปรี	คาพร้อม พร้อมแป
ตามถึงสมควรต้อง	ชอบด้วยยินดี

ตามสิ่งควรสงไสย

ขอ หนาเนื้อใจเสีย กลับกลอก

๑ ค่ายอภัยของเทียร	ทุกประการ
ภักตร์จิตรผิตกันประมาณ	ยาก
เรื่อรณผิตกพัฒนา	คำกตบ พด้นๆ
ตามส่วนควรแต่ผู้	พระพ้องพึงแคลง ๑

ณ

สามสิ่งควรละ

เกียจคร้าน วาจาพินเสีย หยอกหยาบแต่แสดง
ฤๅชู้คอ

๑ เกียจคร้านการทำงานทั้ง การตน กัด
พูดมากเปล่าเปลืองปน ปดเหตุน
คำแสดงเสียตทงระคน คำหยาบ หยอกฤๅ
สามสิ่งควรทั้งวัน ขาดสันสันดาน ๖

สามสิ่งควรจะทำให้มี
หนังสือดีดี เพอนดี ใจเย็นดี

๑ หนังสือสอนตั้งข้อ วิทยา
เว้นบาปเล่าะกิตยาณ มิตรได้
หนังสือปราศโทษา คติห่อ ใจเฮย
สามสิ่งควรมีให้ มากยังยืนเจริญ ๖

ญ

สามสิ่งควรจะหวนเห่นฤตอสูรรักษาเพื่อ
ชื่อเสียงยศศักดิ์ บ้านเมืองของตน มิตรสหาย

๑ ความดีมีชื่อทั้ง ยศลา ศักดิ์เฮย
ประเทศเกิดกุดพงษา อยู่ยัง
คนรักร่วมอริยา ไสยยศทุกเฮย
สามสิ่งควรสงวนตง คอสูรผู้เบี่ยน ฯ

สามสิ่งควรครองไว้
กิริยาที่เปนในใจ มั่งง่าย วาจา

๑ อาการอันเกิดด้วย น้าใจ แปรฤ
ใจซึ่งรับเรื่อใด ก่อหวั
วาจาจักพูดใน กิจตบ สรรพเฮย
สามสิ่งจำทอผู้ พัทธษทมนครองรวัง ฯ

๘

ตามสิ่งควรเตรียมเพื่อ
อนิจจัง ชรา มรณ

๑ สิ่งใดในโลกยถวณ เปลี่ยนแปลง
หนึ่งชราหย่อนแรง เร่งวัน
ความตายคิดตามแสง ทำชีพ ประโยชเย
ตามส่วนควรคิดกัน คิดไว้เตรียมคอย ๑

๑ จบถาวรสืบหกลเกล้า คณนบ หมดแฮ
หมดจะตามคิดสรรพ เสรีจัน
เป็นสืบแปดฉบับ บอกละยัง ขยายแฮ
ตามแบบบชาดหวน เสรีจันถ้วนบริบูรณ์ ๑

สารบัญ

ว่าด้วยต้นปดาย	หน้า ๓
ศัพท์ทบโปรง	” ๔
ศัพท์ชวาซ้าย	” ๖
ศัพท์คค	” ๘
ศัพท์ทกว้างแคบ	” ๓๓
ศัพท์เหตยชาติ	” ๓๓
ศัพท์หยาบละเอียด	” ๓๖
ศัพท์กว้างมีด	” ๓๘
ศัพท์ผดคดอง	” ๔๐
ศัพท์คคตรง	” ๔๒
ศัพท์รุงเรืองเลื่อมทวาม	” ๔๖
ศัพท์วอนเย็น	” ๓๐
ศัพท์หนาบาง	” ๓๓
ศัพท์แรงน้อย	” ๓๖
ศัพท์รุงรงเรียบร้อย	” ๓๘
ศัพท์งายยาก	” ๔๑

ศัพท์โสโครกธอาต	หน้า ๔๔
ศัพท์เก่าใหม่	„ ๔๕
ศัพท์เปรยวเซียง	„ ๔๗
ศัพท์ยาวสั้น	„ ๔๘
ศัพท์คมตือ	„ ๕๓
ศัพท์ดำก่อน	„ ๕๕
ศัพท์นำหลัง	„ ๕๗
ศัพท์หอมเหม็น	„ ๕๘
ศัพท์โกธโกธ	„ ๖๓
ศัพท์ถักตึง	„ ๖๖
ศัพท์ในนอก	„ ๖๘
ศัพท์แหลมบ้าน	„ ๗๖
ศัพท์อิงเงียบ	„ ๗๗
ศัพท์ใหญ่เล็ก	„ ๘๐
ศัพท์บนล่าง	„ ๘๓
ศัพท์หย่อนตึง	„ ๘๔
ว่าด้วยเพื่อนฝูง	„ ๘๖
ศัพท์เหนียวเปราะ	„ ๘๖
ศัพท์พร้อมเต็ม	„ ๘๘

โคลงอุกฤษพาภัย

โคลงว่าด้วยต้นปดาย

๑	จักจัดวิภาคต้น	กับปดาย
	เป็นคู่ควมเคียงหมาย	มันได้
	เรียงเรียบเทียบบรยาย	แจกแยก ออกนา
	กะถูกฤผิตให้	ปราชญ์ค้นคัดดิน
๒	นับหนึ่งเป็นต้นทุก	ภาษา
	ปดายเปลี่ยนแปลงนาหา	นับใช้
	ในสยามนับตามบา	พียง บอกแซ
	คืออะสงไสยไว้	ว่าต้นสุดปดาย
๓	ตัวเหตุเป็นต้นแห่ง	ผลหลาย
	เหตุหากเป็นต้นตาย	สืบสาน
	ผลจึงเกิดเป็นปดาย	แปดกแตก ต่างนา
	มีชดทงวัดบ้าน	แบบนธรรมเนียม
๔	ไต่โครกเป็นเหตุให้	เกิดชา พารเฮย
	คือโรคอหิวา	ตะตง
	ไต่โครกนับเป็นตำ	เหตุราก โรคแซ
	โรคเรียกว่าผลทั้ง	ที่อ้างเป็นปดาย

๕	ทูลทวยนิพนธ์ว่าตน	ค่อทวี่
	ก่อเกิดกำไรมี่	มากน้อย
	ควรนับว่าปดายก็	ยะกิจ การนา
	มากตักก็พันร้อย	รวมคั่นกับปดาย
๖	ทูลทวยฝ่ายวัดข้าง	ศรัทธา
	จับจ่ายก็ตดมา	ริได้
	ช้อตลอบคนฤวานา	นิรทุกข์ นนเฮย
	จัดว่ากำไรใช้	คู่คั่นกับปดาย
๗	เจตนาณับว่าตน	บาปบุญ
	ค่อคิดชั่วชวหนน	จิตรน้อม
	จึงทำกิจเป็นคุณ	แด่โทษ
	การที่หาเสร็จพร้อม	นมนนเป็นปดาย
๘	ความจนเป็นคั่นแห่ง	ความเพียร
	จนจิตรต้องคิดเรียน	เรื่องว
	วิชาเกิดผลเมียน	มุดม่ง ม่นา
	เพียรพากเป็นปดายก็	เกียงแก่ความจน
๙	ความอยากเป็นคั่นเหตุ	ความหา
	อยากมากโตโภพา	ยากถั่น
	อยากพอประมาณดำ	รุษยาก น้อยนา
	ความอยากคงเป็นคั่น	ไขว่คว้าเป็นปดาย

๑๐	ความหิวเป็นเหตุให้	ชววยชวน
	หาภักซ์ตามมัจจน	อิมท้อง
	ใครจักนั่งนอนทน	หิวอยู่ ไฉนนา
	ความอิมเป็นปลายต้อย	กับต้นความหิว
๑๑	ความเกิดเป็นต้นแห่ง	ความตาย
	ย่อมทราบโดยแพร่หลาย	โลกนี้
	แต่ใครบชวนชววย	จักละ ถ่วงนา
	ยอมเกิดยอมตายบี	ปันทั้งชายหญิง
๑๒	บคิดหาสิ่งผู้	เกิดตาย
๑	เฉยชักราชาหาย	เหตุร้อน
	พบคู่ชกัเพติหลาย	ถ่มทุกชั เตี้ยเฮย
	ทนเกิดทนตายย่อน	ยอกชาเวียนวน
๑๓	เกิด ภายกอบก่อสร้าง	ตั้งชาว ชันเฮย
	แก่ ก่อพิการราน	รุกรัน
	ใช้ ตามติดประหาร	จนบอบ ช้าแฮ
	ตาย ก็มาตัดต้น	รากให้ชาคตัญญ

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

โคลงศัพท์ทืบ ไปรุ่ง

๑ ข้าพเจ้าจำต้องรับ	เรียงคำ โคลงนา
แต่คงศัพท์ทืบ ไปรุ่งจำ	แนกข้อ
เพราะคราวขาดผู้นำ	โคลงตั้ง พิมพ์แฮ
เพื่อยังปราชญ์อย่าพ้อ	เพราะร้อยเร็วโง
๒ คำทืบแม้จักแจ้ง	โดยพิศ คารฤ
คือสิ่งที่เรียงขีด	ช่องน้อย
คำไปรุ่งก็ตรงผิด	กันกลับ ชำมแด
คือสิ่งที่เรียงร้อย	ระยะกว้างห่างราย
๓ ตามจริงทืบไปรุ่งต้อง	เกิดสำหรับ กันนา
มีทืบเห็นเทียบจับ	ไปรุ่งได้
มีไปรุ่งเทียบทืบกลับ	เห็นทืบ ถนิตพอ
ต้องถึงต่อกันให้	ทำรู้คิดสิน
๔ ทืบไปรุ่งแม้ควบไซ้	กับควม ปวงเฮย
แต่คงโทษคุณต่างตาม	ยักย้าย
นัยหนึ่งไปรุ่งเถวทราม	ประสงคทืบ คี่แฮ
นัยหนึ่งทืบชั่วร้าย	ไปรุ่งนั้นเพนคี่

๕	ทิ่มดีโปรงช้วน	ในวิชี่ ดังฤา
	คือพฤษไบบีคดี่	แน่นซ้อน
	ร่วมแตกร่วมผนคี่	เพราะทิ่ม แดนา
	พฤษชาติไบบีร้อน	แตกร้ายเพราะโหร
๖	โปรงดีทิ่มช้วน	จักพถัน เห็นเฮย
	ผู้ถาดบัญญัติ	รอบรู้
	อาจเห็นปรุโปรงบั้น	เปนประเสริฐ แดพ่อ
	ผู้ทิ่มบัญญัติ	ชด้นเดวทรม
๗	ทิ่มโปรงคี่ช้วน	กักกัน ฉนแด
	ทิ่มโปรงเปนคี่ช้วน	แข่งช้อ
	ถื่อทิ่มว่าคี่พถน	โปรงช้วน แดนา
	ถื่อโปรงว่าคี่น้อ	ทิ่มร้ายดังแดดง
๘	ไซ้แต่ทิ่มโปรงนี้	ปรวนเปร เดียวนา
	ปวงโลกยี่ถ้วนหันเห	บั้นนี้
	ตั้งเที่ยงแต่เพียงคะเน	นึกไม่ เห็นเคย
	ควรตจะทั้งโลกยี่นี้	หลักให้ โทถสูญ

ตมเตจเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

โคลงศัพท์ชาวย้าย

๑ ถึงคราวโคลงศัพท์ย้าย	ชวาของ
จำตั้งเด่นอโศตรมของ	ปราชญ์ผู้
เวตาไปมีตรอง	คริเล็ก คัดเคย
ดีกว่าเรียงรวมรู้	เด็กน้อยชอกแฉง
๒ ผิดจะแจ้งนี้ย้าย	สดำ โนนแน
ปลายวรรณชวาแรกจำ	เวียกย้าย
ย้ายชวาแห่งชนทำ	ทานอ่าน นินนอ
ผิดแห่งกระดาษย้าย	อยู่ย้ายเป็นชวา
๓ นานาพิศุดทั้ง	ทวยสัตว์
มีสวนแว้งดังดำคัต	ต่างได้
แต่มีมขจิงขัต	สองสวน นินนอ
ภักตร์ออกไกลชวาได้	แต่ย้ายไปเหนือ
๔ ไตเหลือจับสวนหน้า	ฤาหลัง
เนกดูกับนกดมยัง	กล่าวรู้
เพราะตามดังที่ตั้ง	เกดสวน ได้นา
บางคาบหมายเหมือนผู้	ภาคหน้าหากัน

๕	การผันเวียนนกด่างซ้าย	ขวามือ อยู่ซ้าย
	เวียนหน้าเวียนเจดีย์	คั่นข้าง
	ส่วนของสิ่งที	ประว้าย เวียนแด
	เป็นข้อการเวียนข้าง	ส่วนหน้าหาเทียน
๖	ถึงรเมียดบรูว่า	ไหนดถาน น่านา
	ตรงวทนชนเวียนปราน	เพ่งน
	จัดเป็นภาควักการ	เวียนเช่น นัน
	ในเหตุกเถยวตั้งชน	ขดไต่ดงแกตง
๗	แสดงในตำแหน่งซ้าย	ขวากรา นนอ
	ตราพกพระคำสดา	คู่กัน
	หมายการนึ่งเฉวียงขวา	พระทศ พดแผ
	เป็นเหตุเรียกโดยคั่น	ขอคเค้าออกไข
๘	ในรัชกาลดีเจ้า	คณะ สองเฮย
	ตำแหน่งพระครูพระ	โปรดดง
	หมายตามข้อทศมะ	คชมช บวรแผ
	คชทกษณอครครัง	ยกชนนศรเบญจ
๙	เป็นราชภักคุดัง	ตามมวณู กรมฤา
	ฤาคุดองกรมควร	คัพริ่ง
	คั่นเหตุเรียกคงขบวน	แบบแท้ แถนา
	โดยพระปรัศราขวัง	เรี่ยกซ้ายแดสดำ

๑๐	บางคำกรณณ์ช่วย	ชวณัน นนอ
	คือแบบรวมกรณณ์	ขยู่เกด้า
	คงทหรวไ้ทหรวณัน	ตามพระ ปรัชแด
	บางว่าศาตาเค้า	คู้ช่วยชวณัน
๑๑	โอย้งอ้ออย่างผู้	รับคำ ส่อนเฮย
	ผู้ยดถอโดยศค้ำ	ชชช
	ผู้ฟังแต่บัก	หนดไ้ศร ค้งแฮ
	ถอแต่โดยเฉยงน	พระค้งตมญา
๑๒	อา,การนอเรียกช่วย	ชวาไ้ณ
	ชากรยไ้ภาค	ถกพน
	โหรศาครแต่ค้งใน	การนับ ถมนน
	คามถ่วงชากาศพน	ขรรถไ้ต้งตถาน
๑๓	บางชานชวย้งอ้าง	มกคต กิจชา
	บางว่าชวาถวทน	เห็นอยแท
	บางถอไปเที่ยงถด	การต่าง ถันแฮ
	คำที่ชอมจกแก	ค้อให้ค้ความรเมียด
๑๔	เวยนเทยนเบิบน่งทง	หอยเวยน
	ชวาชอมเฉยงค้ำเนี่ยน	ว่าร้าย
	คาบทหรวไ้หมชอมเพียร	ผู้ถถ่วง ชัยนา
	เพราะศอกรับยากย้าย	ทำให้ห้ายชาญ

- ๓๕ ยุคสถานที่คล้าย คดงัน
 ขว้างพุทธดำตั้น อย่างนี้
 โดยจริงการถนัดหัน ตามหัด ผักแด
 ยศต่ำต้งตามช เชิดให้เป็นไป
 ๓๖ โคตงศัพทชวช่ายเพิ่ม พิศดาร หน้อยนอ
 ตำแหน่งเดชาธิการ เก็บร้อย
 ดิบตัมทอรรดสาร เส็มอีก ต่องแย
 รวมตัมทกเซหน้อย หนึ่งไวนามเดิม

หม่อมเจ้าประภากร

โคตงศัพทศค

- ๓๗ คคทผชวย บรรณา รัชเนบ
 แดตงยอพอบัญญา อย่างรู้
 เต็มคคจคตอตรา คอวกถ้าว
 มากเบือเผื่อโตครผู้ ตัดบชอคำถตง
 ๓๘ หนึ่งถ้ามหาเจ็ดเกา การหมาย คินอ
 ต่องส่ทกแปดหลาย คุ้ได้
 เดกชนคะเนทาย ถ่นเทห์ อยู่เฮย
 มากกว่าคุ้ไซ เซนนมชม

๓	ก็คุ้ม ^๕ เด่นเบย	โบกบาด ทอดเฮย
	ต้องฝ่ายหมายถูกคาด	ผิดแพ้
	ตั้งสรรพระนั้นมาด	กมดมั่ง เมตธา
	รบก็กดขบบุตรแก่	กิจถ้อยคดีความ
๔	เป็นก็จำต้องคู่	ฮาไครย กันเฮย
	ส่วนก็คู่ฉันใด	สุจนัน
	เหมือนดินที่กลมไฟ	ฮาพิศย์ จันทรไผ่
	นามรูปไชยไวยคน	เท็จแท้บาปบุญ
๕	คู่เอกขรหัดทอง	มรรคผล
	ต้องอนาคาปน	เปลี่ยนสรวง
	คู่ดามงักทาคด	ไล่ตะ บันดาล
	ดีคู่แปดคนอ้าง	อันนนไหนเต็มอ
๖	ก็เดียวเดียวแต่จพร้อม	คือพระ พุทธยา
	ขาดคู่จากเทวะ	ทศก
	ทุกชาติเที่ยวตามประ	จัญจวบ
	ได้ครวัตรธรรมดี	โตกยแก้วกระไถสุญ

เจ้าพระยาศรีธรรมราช (เวท) เมื่อยังเป็นพระยาราชวราณุกุล

โคลงศัพท์กว้างแคบ

๑	จักแกลงโคลงกว้างแคบ	คุณศัพท์
	แต่ย่อพจนานกับ	ตรีถ้อย
	จำเรียงรับเร่งฉบับ	เร็วส่ง พิมพ์
	วันตรีวันตรวจนัย	นักพดงขอภัย
๒	มนัยตกษณกต้าย	คตังกัน นแด
	กว้าง,ใหญ่,แคบ,เล็ก,มัน	เปรียบไว้
	กว้างรองพิศคือนันต์	ในที่ ควรนา
	แคบก็รับรองได้	แค่น้อยถึงประสงค์
๓	ผู้จริงจิตรเอื้อ	เอื้อร ทวเอื้อ
	เบาคิมิตรช่วยอนุถ	รอบข้าง
	กอบกิจไปคิดสัญญา	เสียเปล่า
	นับว่าเป็นจิตรกว้าง	หนึ่งได้ในคน
๔	หนึ่งชนความคิดสั้น	สุดเหนียว แน่นนอ
	กอบกิจแต่ผู้เดียว	ส่วนได้
	ยามขัดคับแคบเหลือว	หาเพื่อน ยากเฮย
	นับว่าจิตรแคบให้	เหว่รู้คู่กัน

๕ ผู้บุญญาต้องถ้อย ทางกระวี่
 ๑ มัทธิยประเพณีจิตรดี เวียนร้อย
 นึกกว้างอย่างหนึ่งมี คู่แค้น ช้ำมแฮ
 ชนใดควินยาน้อย แค้นด้วยบุญญา
 ๖ บรรดาพิศุทธิ์ ปวงหลาย ก็ดี
 ๑ กว้างแคบจำเพาะหมาย ที่ใช้
 กว้างดีแคบกลับกลาย เป็นชั่ว
 กว้างชั่ว, แคบดี, ให้ เป็ดย่นร้อยดีเป็น
 ๗ ควรเห็นอนิจได้ โดยธรรม หนึ่งนา
 ๑ ย่อมผลัดเปลี่ยนพึงดำ เหนียวกรู
 ปวงโลกย์ ไม่มีกำ หนคแน่ ดงนอ
 ปวงกิจปวงจิตรผู้ เป็ดย่นได้ดุจเดียว
 พระพจนปรีชา (ม. ว. ดำเวง)

โคลงศัพท์เหลือขาด

๓	จับบทเหลือขาดเค้า	ตามเห็น
๑	โดยอนุนามพอเป็น	เหตุอ้าง
	พัดคุแฉะร้อนเย็น	ทุกขศัฏ กัต
	รวมรูปแฉนามข้าง	โดยยทงฝ่ายธรรม
๒	จักรวรรเหลือขาดช	โดยลักษณะ รูปแฮ
๑	คือพัดคุซึ่งประจักษ์	รูปน
	หนังสือมจิตรพานกัน	ในตั้ง ปวงนา
	เรียกว่านามธรรมอน	ยากอ้างอนุนช
๓	หนังสือกรปภาชนทง	สรรพพัค คุเฮย
๑	มีขอบมีแบบดักดี	เขตรไฉ
	เกินหย่อนขอบแบบชัด	ชอขาด เหลือแฮ
	มีจอกันเครื่องไซ	ไต่คุเปนประธาน
๔	อีกฐาน,นับข้ง,ทง	วัดสวน สอดเนอ
๑	น้อยมากตามแต่ควร	คาดกัน
	เหลือขาดกว่าจำนวน	ถนัดแน่ วัเฮย
	ส่วนรูปอาจรวช	หนังสือหนังสือ
		หนังสือพอเห็น

๕	จัดเป็นเหตุชดช้าง	ฝ่ายนาม ธรรมญา
๑	ทุกข์สุขเวทนาสาม	ส่วนนี้
	รักชงชวดีความ	คัมคณ ใจนา
	ฐานหลักขาดเหลือ	ถับรู้ โดยณน
๖	ยุบตั้งยกกถาว้าง	ขาดเหลือ
๑	เป็นแต่ค่าประมาณเจือ	เหตุพร้อม
	ร้อนเย็นทุกข์สุขเผื่อ	จากปรก คินน
	เหมาว่าขาดเหลือร้อง	เรียกใช้ไปที
๗	ยังทเหตุขาดมั่น	พอประมาณ
๑	เฉกเช่นชนกถาวราน	เกิดนอกดุ่ม
	เหลือบ้างขาดบ้างงาน	พอกจบ เกิดอนนา
	หนึ่งว่าขาดเหลืออดม	อดด้วยใช้พอประสงค์
๘	ย่อมคงมีข้างหนึ่ง	ธรรมคา
๑	มีขาดเหลือบปรา	กฏแท้
	มีเหตุขาดคงหา	มีไม่
	เฉพาะแต่ตั้งเดี่ยวนั้น	มากน่นตามควร
๘	จัดส่วนเหลือชงให้	เป็นสุข
๑	เหลือทรัพย์ต้มบัตถก	ชุ่มชื้น
	ศฤงฆารยศดาภทุก	ถึงมาก มีแต่
	ต้มสุขกายจิตรครน	ครกถาเหลือสบาย

๓๐	ยังฝ้ายเห็ดทุกขผู้	พ้องทนต์
	โดยบทอัยการมหันต์	โทษแท้
	เห็ดทุกขเมื่อจวนวัน	เสร็จโทษ คนเนอ
	เห็ดเจ็บเห็ดขิดแก่	เกียงกล้าเห็ดประมาณ
๓๑	อึกการเห็ดไศกเศร้า	อาไถย
	พรากต์ควงส่งสารไกล	จากพัน
	คือนารบุตรสุดโทษ	คราวพิ ดวาคณ
	เห็ดไศกเห็ดทวน	อดย่นตนกรรม
๓๒	อนันต์เหตุขาดเกอ	ศุขกาย ใจเอย
	ขาดทุกขขัดสนหาย	เห็ดร้อน
	ขาดยากคับเข็ญวาย	พิบัติเบียด เบียนนอ
	ขาดชวักดับช้อน	ตั้งข้าศุขใจ
๓๓	อึกในขาดเพื่อนพ้อง	เปนพาด
	ขาดเกยกิจจราชการ	ประโยชน์เกอ
	ขาดประพฤติกุจิรตปาน	ปราชญ์ ใว์นา
	ขาดเช่นถ้าวจักเออ	ศุขน้อมในตน
๓๔	หนึ่งกรรมลดขาดเคา	บาปร้าม
	โลกโกรทหงเครื่องจำ	จิตรอม
	นฤวรรณ์เวียสัตว์ดำ	หวั่นรัด รังแะ
	แม้ขาดรากวอ	วังน้างยังดี

๑๕	ชาติที่เคราพทั้ง	กตัญญู
	ชาติเมตตาเอนดู	ทวหน้า
	ชาติจากสุจริต	ประการสุข เดียเฮย
	ชาติตั้งศุภกิจควา	ทุกขร้ายหลายประการ
๑๖	จำขำนาญทั่วตัว	ตรวจหา
	ปรุบพชาติเหลื่อหา	ประกอบถ้อย
	เคตอณคตาศปราชญ์เชญปราชญ์	นัยก หยันเนอ
	รวมสืบทบทวย	เรียบไว้ผดุงหอ

หลวงโกษากรวิจารณ์ (อยู่) เมื่อยังเป็นจำขำนาญทั่วตัว

โคลงศัพท์หยาบดเอียด

๑	คำหยาบดเอียดทั้ง	โทพิษ
	จักเริ่มรำพรรณคิด	คู่ไฉ
	ผิว่าบทถอนผิต	แบบพากย์ บ้างนา
	โปรดผ่อนอไทยให้	แกช้อยคนเซตา
๒	การหยาบอย่างยิ่งนี้	โดยใจ รักเฮย
	มักง่ายแซกสิ่งใน	จิตรด้วย
	เกยจคร้านชักเหลวไหล	เดยหยาบ ใหญ่หนา
	ตอตั้งเมียนตราบม้วย	หยาบยังอยู่เสมอ

๓	ทำการดะเอียดได้	โดยสติ
	ชักพิจารณาควรตรึ	ตรึกค้น
	ยังประกอบพิริ	ยะภาพ ด้วยนา
๕	จึงจักจำเริญพ้น	หยามด้วยฉลาดเฉียบ
๔	๓ เกิดการหยามหยามน	ในกา ยาสัย
	ค่อประพฤติกริยา	อย่างไร
	ไม่เรียบไม่เรียบร้อย	รณโทษ ถึงแ
	ดูจพวดพาดหัวไม้	มักเข้าคุกขัง
๕	๓ หักถกรรมกร้างแก่	จักรภณทั
	นับเนื่องดะเอียดน	หนึ่งได้
	ผู้มีอย่างเขกขย	ยังข้าง ชื่นเอ
	ผลดะเอียดอาชให้	ยศทั้งดาผล
๖	๓ ของหยามมากกว่าแมน	มุตระมาด
	คนหยามมักเปรียบทาส	หยามแท้
	พาดหยามจิตร้ายกาจ	กายปาก หยามเฮย
	ยากที่ใครจักแก้	เถียงให้หยามหาย
๗	๓ ของดะเอียดเปรียบแมน	มารุต
	ดะเอียดอย่างที่สุด	ถึงน
	ผู้ดุดมมนุษย์	ในโลกย์ นฤ
	ผู้ขมาดขัดคิย	เช่นเชอจยมไผท

๘	ผ้าเด็กใหญ่เนื้อหยาบ	ยังดี
	คนมักพอใจมี	มากใช้
	เป็นต้นยี่โป๊ะ	ไคเห้งอ ไค่นา
	คนหยาบทำคนให้	ต่ำเตี้ยเตี้ยโฉม
๙	บัญญัติเขี้ยตถัน	เหลื่อวิเศษ
	อาจจะคักกิเดศ	หลุดได้
	บัญญัติต้องเห็นเหตุ	แห่งศุข ทุกข์นา
	ตเขี้ยตถันบอาจให้	หากแจ้งนฤพาน
๑๐	ยังหยาบอย่างหนึ่งแท้	พาที ท่านเอย
	ฟังแต่บโศคินทรีย์	เดี้ยคท้อง
	หญิงชายไพร่ผู้ดี	ไม่ชอบ ยินพอ
	ผิดว่าคำเพราะพร้อง	ตัมบแก้วหวานหู

พระยาโฆจาทวริก (แก่น) เมื่อยังเป็นขุนโฆจาทวริก

โคตงศัพทสวางมิต

๑๑	บรรจบสมัยจักต้อง	จำนอง
	โคตงสวางมิตเสนอผอง	นักรู้
	แรกริเริ่มแรกกอง	ชาตุก่อ รูปแป
	เผยพจน์ผิผิผู้	อ่านได้อภัยทัศน์

๒	บรรยายคุณชาติทั้ง	ต้องศัพท์
	ความสว่างแต่หือโพ	กาศนั้น
	เป็นดังซึ่งสำหรับ	คาทศัน กระจกษา
	ความมืดคือโมหัน	ห่อนแจ้งจริงใจ
๓	นัยคุณแต่โทษได้	แสดงถึง นัย
	มีว่ามีกังวล	จักเกอ
	เนกตวิคตอกรัง	เป็นอาท
	ความสว่างสามารถเอ	ปโยชน์ให้หากเห็น
๔	มืดเป็นคุณเมื่อควร	ขัดสน
	จักเฉียงหลบไคชน	ยากพ้อง
	หรือมีธุระทำวถ	หวั่นวิต บังแ
	แม้ว่าแสงสว่างต้อง	โทษแท้ถึงกาย
๕	อธิบายภาสิตเบื้อง	เบาราน หน้อยเทอญ
	ความสว่างนักปราชญ์ชาน	อย่างนี้
	ปัญญาเชี่ยวชาญ	สว่างยิ่ง วิเชีย
	มีคว่า โง่ป่นมี	แม่นแม่นมิจดา
๖	อีกบาปอัตรอ้าง	ลักษณะมาน ดีๆ
	เกิดสว่างไปอันชการ	กตบร้าย
	เกิดมืดคระไลศถาน	สว่างกตบ ตื่นา
	เกิดสว่างมืดจรคถ้าย	เกิดร้ายคิตาม

๗	บรรดาธรรมแต่ของท่าน	เยริยธ สว่างฮา
	ตามโลกย์มีคพอมมี	ปโยชนบ้าง
	แต่ความสว่างเพนกอ	เกิดชอบ กว่านา
	ต้องเดศเปนคู่สว่าง	แก้ก่อนโลกย์
๘	มีต้นตานั้นคง	มฤดา ตีตนา
	พั่ง, คีต, เขียน, ปุจนา	เฉกแก้ว
	สว่างมีคหวัดหา	ผกอบชอบ ได้แน
	เออ ! เอ่ยแปดบทแล้ว	กล่าวนี้จักเฝ้า

พระยาศรีวรวงษ์ (ม.ว. จิตร)

โคลงศัพท์ผิดคดของ

๑	จักคิดวิจิตรข้อ	คำขยาย
	ผิดคดของต่องศัพท์ผาย	โอรฐ์พร้อง
	ผิดผิดจากที่หมาย	เชอญติ เทอญพ้อ
	อย่ากริ่งว่าจักข้อง	พจน นตจจ้ง
๒	คดของผิดต่องศัพท์อ้าง	โดยพิศ ดุนอ
	ผิดถึงที่ขัตติ	เถื่อนได้
	ถ้ายอยออกอีกนิต	เรียกว่า คดองนา
	ดูจเครื่องกตจักรใช้	เช่นนามเฉดย

๓	นัยหนึ่งจักเปรียบด้วย	ตัดจอก
	ดูดตากโดยดำคดอง	๘๕ ทศิน
	มีสระกับเลนต้อง	อย่างคดะ กันนา
	ตากผัดเรียกเป็นพน	๘๖ คังนอย่างน
๔	นาวที่คดองไซ	ไปมา
๕	ชนดองคามมรรคา	๘๗ คดเคียว
	เรือใหญ่เน้นไม่ดำ	มารกเหล็ก ถัดเฮย
	เรือเล็กถัดเหล็กเดี่ยว	คดองไต้ โดยถัด
๕	หนึ่งผู้ประกอบด้วย	การพา นิชเฮย
	ทรัพย์สินจ่ายถึงของหา	ง่ายไต้
	ขายคั้นเป็นดำ	๘๘ เหตุเรียก คดองนา
	ยามชัคขายยากไซ	๘๙ ผัดนนามเด่นอ
๖	หนึ่งท่านทกขบเกอ	ในกิจ
	คราวคดองมุดนายชิต	๙๐ ชอบไซ
	ดาภยศักดิ์มจิคร	๙๑ คังเจต นาพ่อ
	คราวผัดถัดกับไว้	๙๒ ดาภณยศตัญญ
๗	ดูจตุตถ์มีเกิดแล้ว	มีตาย
๘	มีคดองมีผัดหมาย	๙๓ เฉกน
	ทุกขศุขคังเควของนาย	เห็นอยู่ เสมอมา
	เป็นอนิจกัษณ ชี	๙๔ ช่องให้ควรเห็น

๘	อัฐบทกำหนดข้อ	อักษรา
	เร็วเร่งรีบเร่งมา	มอบให้
	ท่านกัมมะสัมปา	ทักต่ง พิมพ้อ
	ไคพดาตปราชญ์จูงได้	โปรดบังทางทัศน์

พระยาอภัยพตภักดี (ม. ถ. ชุกฤษฐ)

เมื่อยังเป็นจมนั้สุรฤทธิพฤตมิไกร

ไคตงคัพทคตตรง

๑	วิภาคพจน์ก่าวเกี่ยว	กับตรง
	เป็นคู่หาบคองคอง	ควบได้
	ต่างมีโทษคุณตง	เนื้อคต สิ้นเทอญ
	เกินขาดปราชญ์โปรดได้	ดัดแก้กันฉิน

๕๔
นิตว่าเจ้น

๒	คค ประสงค์กว่าเคตฉอนเจ้น	) จากตรง
	แปดว่าเคตฉอนเจ้น	

ของคคคคคคคค	๕๕ เนองน
ตรงคคจากคคปตง	เป็นเทียง ตรงนา
จักแจกจำแนก	คคเค้าเดาตรง

๓	บางคนตรงแต่ต้น	ปลายลง คดเขย
	บางคดต้นกลางตรง	คดท้าย
	บางต้นคดกลางคง	คดถ้วน ต้องเขย
	ปลายข้อบางคนย้าย	คดต้นปลายตรง
๔	๑	๕
๑	บางคงตรงคดอดต้น	ชวศร
	เห็นโทษแห่งคดคิด	หลุดถ้าง
	บางคงคดคดอดปลิด	ปลงชีพ เขานา
	บางคดบ้างตรงบ้าง	แบ่งย้ายร้ายดี
๕	๑	๕
๑	คนคดเขื่อนอมค่อ	คนตรง
	ตรงจะคดคดคง	ข้อได้
	คนตรงเขื่อนอมหลง	คนคด
	คดจะคดตรงให้	คดเคียวเกตุยวฤตม
๖	๑	๕
๑	คนคดชอบคดด้วย	ความตรง
	ไม่คดคดตรงคง	กิจใช้
	ตั้งคดคดคดปลง	พยศเรยบ ตรงนา
	จิตรคดคดตรงได้	เหตุด้วยเกรงเวร
๗	๑	๕
๑	คดเกณฑ์เป็นภาชน พน	รับเรณ ตรงเขย
	ถ้าขาดคดหมดเขื่อน	ชวศร
	เหลือแต่ข้อตรงเหมือน	กันหมด
	ไหนจะชวศร	ข้อผู้ใดตรง

๘	ฮาตาคักไต้ซ้อง	ไชยชำ นะเฮย
	ควรรคคัคคคคค้ำ	วามเลี่ยน
	ตรงนั๊กมัทดำ	เค็ญพ่าย ผิดแฮ
	กล่าวเล่หัดเมื่อยคเมี่ยน	คคแกตัมแกมตรง
๙	ถนนคคบทจรชำ	มาไป
	จ้งตักคักทางไกล	กถัมสัน
	เพื่อประโยชน์ชนโคต	คตาววด เร้วแซ
	คคณับเป้นคุณชน	กอนเกอกรอบตรง
๑๐	ตามต๊ิบต๊องคคคัก	แต่นเซญ
	ทรงพระราชูเคราะหเห็น	วามฏวของ
	ขุดคคองใหม่ตรงเป้น	คัซต๊ววก เตินเฮย
	เพื่อเหตุคคจ้งค้อง	คัคต๊ว้างทางตรง
๑๑	คคองคคเวอดตเตยว	ความคคอง
	เรื่อจะตรงคคต๊อง	ไต้ไค
	เกนตรงเกดยคคคคคคอง	คคณัน หมายแซ
	บุกป่าปิ่นโคนคไม้	มากคคคคคคคคอง
๑๒	ทางคคคคคคคคคคคค	เวียนวง
	คคจะพบทางตรง	ตักมย
	เตินความคิดรว่มหลง	คคคค
	คคคคคคคคคคคคคค	คัคต๊ว้างทางตรง

๑๓	หัตถกรรมตรงคดต้อง	ผูกปรีอ
	เขียนตักคดตรงคือ	ส่วนไซ้
	วิหารคดคดไม้หรือ	คดปลวก ตั้วแยะ
	จะเรียกตรงไปได้	เหตุด้วยเดิมประสงค์
๑๔	ขอชักขอช้างกฤษ	คดคม เตียวเขย
	ถายคดคดโค้งกลม	กล่าวไว้
	คดตามส่วนนิยม	ตรงส่วน ประโยชน์นา
	คดไม่ควรคดให้	โทษด้วยเตียวเดิม
๑๕	คดต่อพทจักรต้น	คู่ชหาย
	ตรงต่อพทจักรหมาย	คู่ชได้
	คดต่อราชกิจมลาย	ตามดู โทษแยะ
	ตรงต่อราชกิจไท	ชราชเกอเกยรติเสริม
๑๖	เฉลิมจิตรเข้าบาทน้อม	ส่งองงาน ราชเขย
	โคตงคดตรงตรงสาร	สืบไว้
	หลวงวินิจวิทยาการ	กรมคัก ษาแยะ
	รับพระราชทานได้	ประดิษฐ์ถ้อยทอดถวาย

พระพิณิจสารา (ทิม) เมื่อยังเป็นหลวงวินิจวิทยาการ

โคลงสี่พยางค์เรื่องเลื่อมทราวม

๑	รุ่งเรือง แรกแล้วกลับ	เลื่อมทราวม
	ทราวมเลื่อม ก่อนผ่นงาม	โชติพร้อย
	รุ่งเรือง ตลอดชาติคราม	ครันสถิตย์
	ทราวมเลื่อม คงเด่นชัย	นิตยคุ้มอดระด้าน
๒	ขวตติไตรรัตนซึ่ง	สิ่งคุณ
	พุทธพากย์หากการุญ	เรื่องรู้
	บอกบาปทราวมบอกบุญ	บวรดำ ธรรมนอ
	ตราพดด้วงไผ่	เพ็ญแจ่งพิจารณา
๓	ไฟโรจน์ โอภาสอ่าง	อัมภางค์
	มรรคสี่ผลดีทาง	คัมภีรอัน
	ไปสุขไปทุกข์ว่าง	จิตรเอก องค์เขย
	สัญญาติชาติเกิดขึ้น	สุดสิ้นส่งสาร
๔	๑ อรชรเรืองรุ่งได้	คตผลบุญ ธรรมแผ่
	ส่วนใดไถ่แก้ทุกข์	แฉ่นม้น
	บุรุษรัตนสุ	คมแจ่ม จรัสเขย
	ใครพิชิตมบตีแค้น	เขตรชัฏวรคุณ

๕	อาวาศพุทธดำสน์พร้อม	ธรรมชั้น ๕ ถกถนอ
	ถกกองกอบเพชาพรรณ	เพิ่มซ้ำ
	ขัตติยราชจอมจรร	โถงโตกย์ สยามเขย
	นรโชติโสศดำครดำ	เลิศเหี้ยมโหวหาร
๖	รุ่งเรืองต้องโตกย์จำ	อาทิตย์
	เรืองรุ่งไธมาจักร	สว่างขึ้น
	รุ่งเรืองราชประวัติ	วรคุณิ คุณา
	เรืองรุ่งพระเดชวัน	ครอบเกล้าเราเกษม
๗	มหาศาลขัตติยผู้	ไพบลอย
	รัชดาถยราชตระกูล	กำก้อง
	ชีพปราชญ์มาตยภู	สัตว์ศิริราชวร เรือง
	ต่างประเทศเมตริช้อง	ผู้แต่รตามัคค
๘	กรรติกเรื่องโรจน์กา	โกตา หดพ้อ
	ออกชื่อฤาปรีชา	ปราชญ์เขย
	พันธุมิตรประดิษฐา	ขรยติ ขรรณแป
	อำนัคฆรัตนนอเคอ	เฉกด้วยชนด
๙	ดาร์กเนาวรัตน์รุ่ง	ดำเกิง
	เทียนประทีปต้องเลถึง	สว่างย่อย
	แสงจุคมบุษปเพลิง	เพราเพริศ
	กระซางแสงสัตว์พร้อย	อิกน้ำเฉอพราย

๑๐	ต้มบุรณัฒม์บัตเบ้อง	บรรพ์ปัด
	กอบเครื่องกายต้มผัด	ผ่องแผ้ว
	ไพเราะที่พจนรศจรัส	เจริญจิตร รไมเอย
	อุกฤษฏ์พิจิตรแพรว	พิศพรังโพรงพราย
๑๑	รุ่งเรืองเพลิงติดไหม้	มฤตเกษตร
	พรรณพืชพิศุเขต	วัดบ้าน
	ทูนมิตรอาภท	ภพกัก ฉานคณา
	แดงชวคิ้วร้ายจ้าน	จิตต่างเลื่อมทราวม
๑๒	เลื่อมงามทราวมครำเถา	ข้ารด เถอพ่อ
	อุบตีโรคแรงทรุด	ถดน้อย
	มรณะอักษิ์ดำตัก	บัตวาค ชาติแฮ
	เกิดแก่ป่วยตายคด้อย	เที่ยงช้อธรรมขันธ
๑๓	เลื่อมทราวมตามโลกยทั้ง	ทางธรรม
	ทราวมเลื่อมพุทธดำสนัฒม์	ฤทธิรอน
	เลื่อมทราวมราชดำศรกำ	หนดแผก เทอเบุ่พ่อ
	ทราวมเลื่อมคัชวช้อน	ด้อยข้าค่าน
๑๔	สุโรธอจักรทั้ง	ภอรรคพรหม
	ทราวมเลื่อมจรรจากธัม	บัตได้
	เบญจศีลที่ประภม	ตั้งถิ่น เต้ถัยรณอ
	จักเลื่อมทราวมถือไซ้	ตฤคัยห์ถ้ำถาวร

๑๕ อินทรีว่าไฟมถคด้า	พราเมตยง ถมแย
ทรมเลื่อมแสงตะเกียง	หรีเศร่า
เพราะได้มาถึงเบรียง	หรวรู่ หรอแย
ข้าบาทใจहांเจ้า	จักพล่งเลื่อมทรม
๑๖ โถงเผือกทรมเลื่อมต้น	พลบต้น ขยาเอย
กฤษณบัณฑิแซ่ออนดต	คัมชน
ข้าราชกิจจิฐผล	พระเดช คุณา
จอมมิ่งไผทโกรมกัน	รมรณกันวัน
๑๗ เลื่อมคัมขวไค	ตำรวจ
ทรมคู้ทกขักคัมหัน	คู้เตียน
เลื่อมจริงตั้งอาขรม	เบียนอ บคณอ
ทรมยศหักคักคักเหยน	แห่งรายอิกโรม
๑๘ เลื่อมขวคตวคตบคต	คณค
ทรมทกขคู้ขคตม	เมอเมอ
เลื่อมเทจเทียงขรมคร์	เตพยของ สรรพนา
ทรมกระตคร์เกอ	ยศก้องคักคักกต
๑๙ ความคักทรมเลื่อมค้วย	มารษา
จิตรบ่งจิตรขา	ฆาญจ้อง
ตั้งกรรมก่อนหัตบตา	ไคท่ม ไผทเฮย
ใจอย่าเลื่อมทรมค้อง	มนตงกมตคอม

๒๐	เชื่อมโรคทราบรศแจ้ง	คุณยา
	ทราบไว้ส่วนนาหา	กับเจ้า
	เชื่อมเรียนเก่าคิดปา	คมดัด หย่อนแฮ
	ทราบสโมสรเว้า	วากย์ว่างหวาดวง
๒๑	เชื่อมจางรศจิดรู้	จักเกล็ด
	ทราบตึนาศพบเลื้อ	บับร้อง
	เชื่อมพายชตะเขี้ยวเหต	เรือหยด
	ทราบเผ่าตึกเมียพ้อง	เด่นหมู่ วิชา
๒๒	เชื่อมยี่สิบกับเคี่ยน	เนาทว
	หดวงราชพงษ์ภักดี	แต่งไว้
	รุ่งเรืองเชื่อมทราบมี	รวมเสร็จ นามนอ
	ถวายพระบาทสยามไท	ทหารรักษา

หดวงราชพงษ์ภักดี (ม.ว. วิน)

โคลงศัพทรอนเย็น

๑	เซตงบทกำหนดรอน	กับเย็น
	ตัมผัสจัตจกเป็น	แปลกได้
	ผ่าจะผากเหลวเห็น	จนรูป กษัยเฮย
	ถ่างคณักจกให้	กระค่างบางถลาย

๒	๒๖	๒๗
๒	๒๗	๒๘
๒๙	๓๐	๓๑
๓๒	๓๓	๓๔
๓๕	๓๖	๓๗
๓๘	๓๙	๔๐
๔๑	๔๒	๔๓
๔๔	๔๕	๔๖
๔๗	๔๘	๔๙
๕๐	๕๑	๕๒
๕๓	๕๔	๕๕
๕๖	๕๗	๕๘
๕๙	๖๐	๖๑
๖๒	๖๓	๖๔
๖๕	๖๖	๖๗
๖๘	๖๙	๗๐
๗๑	๗๒	๗๓
๗๔	๗๕	๗๖
๗๗	๗๘	๗๙
๘๐	๘๑	๘๒
๘๓	๘๔	๘๕
๘๖	๘๗	๘๘
๘๙	๙๐	๙๑
๙๒	๙๓	๙๔
๙๕	๙๖	๙๗
๙๘	๙๙	๑๐๐

๗	ถ้าวรณกุ่มพัดผ้า	โบกฉู่
	หนาวหัดถัดอินทรี	สัปดาห์
	ร้อนเย็นบ่มมี	แบบบท ฌณา
	ชกย่างมารยาตรกร้าน	กถ้าวรณพิงเย็น
๘	เตี้ยเย็นวิเวกแจ้ว	จับใจ เสนาะนา
	เตี้ยยะเยือกเย็นใน	ออกคร้าม
	เตี้ยเบรียงเปรื่องฤาไซ	คำข่าว ไผยเฮย
	เตี้ยชัวร์ร้อนหุด้าม	คตอคร้อนเหตุไทย
๙	หอมเย็นหอมร้อนเรื้อย	รวยดม
	นาตีกชอบชวนคม	กตันทถ้า
	เหม็นร้อนตุ้ดจามรวม	เบือนเบื้อ
	โบกมัดหัดถักกุ่มผ้า	จุมกบ้องกรองดม
๑๐	กถ้าวรณเต้าร้อนเพิ่ม	เพ็ดนทวี่
	หนาวเช่นปลาไปหนี	จากหน้า
	เพราะเปด้าวชิราปรี	ชาไฟ ฝื่อพา
	จะพิรวมร้อนกถ้า	จิตรด้วยโดยธรรม
๑๑	ร้อนเย็นคุณโทษถ้า	เหล็ดขพรร ฌานา
	ร้อนบรร้อนพถัน	แม่่มม้วย
	เย็นก็คุจเคียวอน	ครายเกือบ กั้นเนอ
	ร้อนผ่อนเจือเย็นด้วย	อุ้นนพถันสมาย

๑๒	โคลงดิบเข็ดบพดัม	ตามเห็น ความนา
	เนาะแต่ร่อนกับเย็น	เท่านั้น
	หาความซัดเค็มเย็น	เขาะชอด กิดแฮ
	วานกระวื้อย้าน	โษษฐ่วงทางฉิน

พระยาราชดัมภารากร (เถื่อน)

โคลงศัพท์หนาบง

๑	บรรยายคุณศัพท์แก่	หนาบง
	เป็นคู่ควบกันทาง	พะหน้า
	ควรกล่าวระเบียบวาง	ห้วงคติ ใจแฮ
	ผิวยักย้ายถ้ำ	อื่นแต่ไฉนงาม
๒	หนาบงตามที่ด้อง	ประสงค์ แด่คงเนอ
	จักจันนิยมดง	บ่ได้
	บางสิ่งชอบหนาคง	คิตั้ง บางแฮ
	บางสิ่งบางคิให้	คิข้างของหนา
๓	ผลไม้ห้าแต่เนอ	หนาคี
	คำรูปพรรณหนามี่	คำถ้ำ
	บบบชาติกิดับหนาคี	ดัดอยู่ นานนา
	หนาสักบ่รกร้า	ถูกต้องหญกัย

๕	เครื่องใช้บางอย่างต้อง	การหนา
	พรรณพัสตร์บางอย่างหา	เช่นนั้น
	บางอย่างทพิสมัย	ระขอบ หนาเฮย
๕	เพื่อศกพรหม	บอมใช้เร็วสตาย
๕	ถึงหลายขยายแจกไว้	พอเห็น อย่างหนา
๕	คแต่หนาบางเป็น	อินแท
	บาปหนาจกก่อเชญ	จริงแน เทียวพ่อ
	หนานี่หนาชั่วแต่	เร่งดังเร็วเทอญ
๖	หนารูปเมินพิจแต่	เทอะทะ จจริงนอ
	ถึงกระนั้นจะยัง	ชั่วบ้าง
	งามรูปแต่จะนะ	บาปแน หนาแฮ
	เอกพะกะงามรูปข้าง	จิตคเหยมไณค
๗	๕ ของบางเป็นทต้อง	ประตงค์ นนอ
	พัสตร์สุขุมบางคง	ขอบใช้
	บางรูปดกของค	นับว่า งามนา
	พัสดุกุฎาให้	ยกข้างบางค
๘	๕ สรรพสิ่งทว่าไว้	หนหลัง
	นับว่าเป็นคดัง	เดือกแล้ว
	เบาบางกุศลรัง	ริเริ่ม บาปพ่อ
	บางชั่วเหตุให้แคล้ว	คตาดพันสุขุคม

๘๙ ผมบางเป็นแต่ค้อง คนหยัน
 บางไปบางดำคัญ ตักน้อย
 บณฺเฑียงชักพาห็น เหล่ บาปนา
 ชวกว่าบางตกร้อย เท้าพันพันทอ
 ๙๐ พัดคุมมากทั้ง บางหนา
 เดียวชวเดยวดหา ยากถั้น
 ตามเห็นชอบดางยา ตามแต่ เห็นเทอญ
 หากจะคิดเคาถั้น นึกได้ ไหนสาร
 ๙๑ ควรชานอยแท้แต่ ต้องกรรม
 บางบาปหนาบณฺเฑียจ ก่อสร้าง
 บาปหนาทุกศธรรม บางไป คีพอ
 เดียวชวเดยวดข้าง เทาหวานครอง

ตมเด็จพระยาอริยธรรมาโอรส
 เมื่อยังเสด็จดำรงพระยศเป็นกรมหมื่น

โคลงศัพท์แรงเนือย

๑	จัดเรียงโคลงคู่เค้า	คำหมาย	หมดฤา
	บทว่าแรงเนือยหลาย	เทศอ้าง	
	จำจกักถ้าวบรรยาย	รวมอย่าง	สองแฮ
	ในสิ่งอันทำบ้าง	เนื่องด้วยความเปน	
๒	แรงเนือยเรือเด่นด้วย	ไอลา จักรแฮ	
	แรงจัดเบ็ดไคคตา	คิงน้ำ	
	แรงโตกว่องไคหา	เห็นแต่ คินา	
	แรงบาปกดวไคยช้า	ช้วน้อยเนือยดง	
๓	ไฟแรงเผาเผื่อนไหม	แผกพง	
	เชือหมดเนือยมอดดง	คืบแท้	
	ไฟโกรธกรุ่นยังคง	แรงยิ่ง แรงนา	
	แรงเทจคิการแก่	เกียงให้จริงเนือย	
๔	แรงถมฮ้อหอบหัว	พัคพา ไปแฮ	
	เชือเย่าเรือนรูกา	หักกตง	
	แรงเนือยถ้าวเจรจา	หลงเชือ ถวงเขย	
	จนจิตรคิตทอดทั้ง	เพราะด้วยถมกต	

๕ แรงชนยังหนุ่มเนื้อ	ประถม ไวยแด
หนักอ่อนห่อนปรวรมภ	เร่งเร้า
หุดาที่นิยม	ทุกสิ่ง ชัดเนอ
ถึงท่ามกลางเนือยเข้า	เอะอ้าวออชรา
๖ วาจาควรอดไว้	ไม่เผย
ต้องไต่คือนิยาวเคย	มากผู้
ชนไกลที่บ่เคย	ฟังใคร ฟังนา
เนือยค่อนักแหงนร	เดิ่นคำแรง
๗ ผู้จักคิดใครแก่	เอาชนะ
ชาฆาฏปฏิฆะ	กตักถุ่ม
เห็นผิดคิดมานะ	เนือยต่ำถัน เตี้ยเอย
ทำตอบจักหวังคุ้ม	โทษได้แรงเวร
๘ แรงพิศม์ผดายุชัพม์ว้ย	เรื่อตาบ
บุญบาปปรุ่งดังขาร	ห่อนเว้น
ศุขทุกข์ชคคิกาด	ตามกิจ แรงเนือย
แรงโทษห้าฤาเ็น	ไม่รู้สุคกรรม
๙ แรงเนือยจำนับถำ	เมือชอบ กาดเฮย
ควรที่แรงประกอบ	กิจใช้
คราวเนือยมุ่งคิครอบ	เนือยใคร หวังนอ
ต้องอย่างมีคุณให้	โทษท้งไม่ปราณา

๑๐	กิจใดเรียนได้	โดยจง ใจนา
	ความหมั่นปัญญา	ยิ่งผู้
	เพียรแรงเต็วประสงค์	ตามสิ่ง ชอบแฮ
	ย่อหย่อนย่อมรร	เดียงเข้าหาเนอ
๑๑	เต็วจำเนาคิดข้อ	พอดวร คำสา
	แรงและเนือยประมวญ	เหมาะถ้อย
	ตมาชิกเต็มอชวณ	ไปรชชวย คิระนา
	ผิดพรันไม่เรียบร้อย	พดาดพดงอไทย

พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร

โคลงสี่พทรวงวังเรียบร้อย

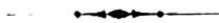
๑	จักจำแนกแจกข้อ	รุงรัง
	เปนคู่เรียบร้อยตั้ง	เซปไว้
	ผิดพดาดปราชญ์บุนนัง	บุนนะ บ้างนอ
	แม่วาดขึ้นขัฟไว้	พจนันนานสบู
๒	รุงรังมุตวากร	ราวความ
	เช่นกถาวาจาตาม	ปากเพ้อ
	รุงรังรทหุชาม	เซ็ดเมื่อ โสครแฮ
	ไม่เรียบร้อยฟังเก้อ	พวกพ้องวังกต

๓	กังวลความห่วงข้อง	วิตก
	ตุ้ด ^๑ ที่จะชุก	หีบขว้าง
	รุงรังอยู่ในอก	อึดอัด ใจเอย
	ถ้าตัดรุงรัง	เรียบร้อยนฤไทย
๔	กังวลไปตุ้ด ^๒ ขึ้น	ประตงค์ ทัวเฮย
	จัดว่ารุงรังตรง	ที่ ^๓ ตั้ง
	เรียบร้อยกล่าวคือปลง	จิตรจาก บาปนา
	ภายนอกภายในทั้ง ^๔	เนื่องนมมกุศ
๕	เป็นคัมภีร์พิไช ^๕	มากมด
	เห็นรุงรังภูต	เพิ่มช้อน
	เป็นเหตุก่อให้ตุ้ญ	ทวี ^๖ เทียม
	นับว่ารุงรังร้อน	เรียบร้อยแรมหาย
๖	ของหลายมยง ^๗ ต้น	รกรุง รังพ้อ
	ของมากรุงรังปรง	เรียบร้อย
	ของดำดำตม ^๘ นง	เห็นชะชนะ เห็นวณอ
	ของจะบกพร่องน้อย	เพราะเขื่อนนิ ^๙ จจ
๗	ความรุงรังศิริ ^{๑๐}	เดียดดวง แดเฮย
	คิดมากของทงปวง	เบด้า ^{๑๑} แท้
	เรียบร้อยใช้ไครหวง	กันเรียบ ร้อยฤ
	หากจิตรเรานั้นแต่	เร่งให้หักไป

๘ รุ่งรังใจหลากถัน	เห็ดอหลาย
ตรรพตังมรราย	ชคช้อง
เกิดแต่ทุกขในกาย	ฤาอื่น ก็ดี
ผีไปเรียมร้อยค้อง	รกเรือรุ่งรัง
๙ รุ่งรังพักคุดัง	รุ่งรัง ใจนอ
เปนส่วนบุญญามัง	คัมไซ้
เรียมร้อยพักคุดัง	จิตรเรียม ร้อยฤา
ค้องตมึงคัมให้	เรียมร้อยราวความ
๑๐ นามชาตินรเรียมร้อย	บักขุบัน นีไถยหา
ภพนำไม่แปรผัน	ตกค้อย
รุ่งรังภพนพน	พั่วภพ นำเนา
ฤาจะชาครุ่งรังร้อย	ภพพ้องรุ่งรัง
๑๑ หลวงกำจัดอ๊กถ้อย	ไพรินทร์
บารเมศจอมดยามินทร์	เกษกิง
ถ่นองพระเดชพระคุณถิต	ค้อราช กิจนา
โคตงบทรุ่งรังทั้ง	เรียมร้อยเรียงถวาย

พระยาพิไชยรณรงค์สงคราม (ติศ)

เมื่อยังเป็นหลวงกำจัดไพรินทร์

โคลงศัพท์ง่ายยาก

๑ จักก่อสรรพเหตุให้	เปนมด ไตนบ
แควคผู้ทำทน	เหน้อยสร้าง
คอบาหนักแรงคน	ผู้ท ทำพอ
เรือกง่ายแถยากอ้าง	คตทธรรมดา
๒ เห็นว่าง่ายยากมั่น	จักปฤก ษานอ
ยากชวง่ายตนัก	แนรู้
เพราะกิจที่ดำดก	ไฉนก่อ กัด
เจ้ารจยากไม่ดู้	ง่ายแพกันตรง
๓ เปรียบประจายหัตถชน	ตมุดเขียน
มากฉบับนับพันเพียร	ตวัดค้น
ผิวพิมพ์ถ่ายแบบเขียน	เรื้อง่าย กว้านา
ชอบจะหาง่ายพัน	ยากแล้วจึงควร
๔ นึกหวนเหตุหนึ่งเข็	ขัดใจ
ตรงกตัมกับคิดใน	เดศนี้
เคยฟังตคนไว	ค้วนเข็ ง่ายพอ
อ้อ, กัมชองช	เหตุให้เห็นจริง

๕	เหมือนหญิงถูกกดขี่เคียด	ดมชาย
	ใจง่ายเสียกลดตาย	กตบร้อน
	หรือหลงอุปายปลาย	เสียเปรียบ เขามา
	เหตุใช้ความยากย้อน	ยากจนเป็นคดี
๖	ถ้า ^{นี้} กษัตริย์ควรง่ายได้	เพียงใด
	แต่มีเสียดีไป	เล็กน้อย
	ง่ายคงเขกกว่าใคร	ทนยาก ยอ ^{นี้} นา
	เสียก็เสียเพราะด้อย	ตัดสินตามชอบ ^{นี้}
๗	ส่วน ^{นี้} ชั่วทำได้	พด ^{นี้} พด ^{นี้}
	ส่วนชอบกอบยากหัน	เหตุ ^{นี้} เพี้ยน
	ดังแสงถึงวิเศษสรรพ	ยากยาก จริ่งพอ
	แสงโทษถึงหัวเหียน ^{นี้}	ง่ายได้ดังประสงค์
๘	อย่าหลงเพราะเหตุ ^{นี้}	กตบเห็น
๙	ว่าง่ายชั่วยากเป็น	ชอบเนื้อ
	การลำบากยากเข็ญ	ใครรัก ง่ายนา
	คงจะดีกว่าเพื่อ	ยากต้องเปิดช่องแรง
๑๐	คนโหดแสงโทษได้	ดังปอง
	คนชอบหรืออาจครอง	เยี่ยงบ้าง
	เพราะทราบคติต้อง	มันอยู่ เสมอมา
	ผิดต่อทุกชั่วอ้าง	เหตุ ^{นี้} ด้วยทำดี

๑๐ เหตุนี้เราก็คง
ควรมุ่งดีสุดใจ

แก้วมของช่องทางไหน

แค่ตุ่มดั่งขบ

๗๑
๐ ผนวจำจะยากด้วย

ตั้งคักตั้งมายาวาง

อย่าเห็นแก่ง่ายขวาง

ไคหย่อชญากร่งแผ้ว

๑๒ ม ม ย
◎ การเที่ยวเตร่แข่งพน

ถึงง่ายแต่ปดายกตบ

កប្បកិរ្ត្រគ្រឹះ

๑๑๐๒
แต่ความผิดทำด้วย

๑๓
๐ ขยำเมล็ดตำง่ายให้

ขยำตะเภาขยำกคด้า

ก่อกิจเร่งคิดทำ

ถนนมิตรภาพไปจบม่วย

๓๔
๐ บัญชีแก้ไขข้อหา

กรมหมื่นนราธิป

โคตง่ายยากรวมสิบ

ตามศัพท์บัญญัติย่อ

ทำใจ กัด

ขยาทอ

จะง่าย กว่านา

มากแล้วจงทำ

๕
ชุดทาง

หมดแล้ว

๒๒๖

๑๒๘
คดีเกาเหาด

เขาทรัพย์

๔๒
ทุกขรอน

เหนอยยาก กัด

ศสให้ไปเล่น

ผลิตภัณฑ์ ดานา

โง่ด้วย

รวมใคร่ ครวญเทอญ

๒
หมดเคาเราตัญ

ไหวพริบ เกอญพ่อ

๘ ๒
บริบทย

ลัทธิ นวนา

เรื่องดวงตงพิมพ์

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๕ โสโครกพัศุด่วน	ทำหาย ง่ายนา
โสโครกจิตรร่างกาย	ยากแก่
พระศุภคตทรงขยาย	คำเทศน์ ไว้นอ
ใครใคร่พบศอาดแท้	เร่งร่างกายเรือน
๖ ตั้งศอาดขารียอ้าง	บาป
คือวิศุทธิม	เจ็ดถ่วน
โสโครกยกคั	โดยสืบ
คือซากอศุภถ่วน	เครื่องหน้าอนิจจัง
พระยาตโมสรวรรพการ (ทต) เมื่อยังเป็นหลวงตโมสรวรรพการ	

โคลงศัพท์เก่าใหม่

๑ สรรพสิ่งเก่าใหม่อ้าง	รูปา รณนเอย
มีรูปรูปจึงปรา	กฏไ
ปลดอรูปและจักหา	เหตุที่ มีฤา
เก่าใหม่ห่อนได้	ประจักษ์แจ้งแก่ชน
๒ รูปใดเสื่อมทรุดเศร้า	ศรีสตาย
สมมุติว่าเก่าหมาย	ทุกผู้
ศรีสลดหมดมัวหาย	นิลโทษ นันนา
ชื่อเช่นของใหม่รู้	ทัวแท้ทางตรง

๓ ของเก่ามีอยู่แล้ว	ดั่งกาต นานเฮย
คราวเมื่อได้ใหม่ปาน	เก่านั้น
ถึงวรรณดีฐาน	เทียบเท่า กันแฮ
ย่อมเรียกว่าเก่านั้น	ใหม่ได้ตามกาต
๔ เก่าใหม่สรรพเครื่องใช้	ทุกพรรค
จะยิ่งฤฯหย่อนกัน	เคียงแก่
สุดแต่สิ่งอัน	เชิงชอบ ใช้นา
จึงนับว่าดีแท้	เที่ยงด้วยโดยนิยม
๕ หนึ่งเก่าแรงโรคเรื้อ	รุมทำ
แพทย์ว่าโบราณกรรม	ก่อร้อน
หม่อมอเยี่ยวยำ	ยิ่งยาก แลพ่อ
นี้แต่เก่าร้ายช้อน	เขตร้างความตาย
๖ เดิมจิตรทุจริตร้าย	แรงกรรม
กตัญญูคิดทางธรรม	ชอบได้
อย่างนั้นก็ควรจำ	เรียกใหม่ ได้เฮย
เพราะที่เปลี่ยนจิตให้	ห่างร้ายกตาด์
๗ ยังมีที่เรียกร้อง	กันชิ่ง
บ่าวอยู่กับนายถึง	แก่เก่า
ยามผดย้อมว่ามีง	คนเก่า แก่เฮย
มีงไม่ควรจะเข้า	ยั่วให้รู้เคือง

๗ เครื่องใช้หมั้นขัดไว้	ทุกวัน
ย่อมจะยังดีฉัน	ตัดได้
รูปกายเก่าแก่ครัน	จักขัด คั้นฤ
มีแต่ชุดเสื้อผ้านี้	คราบชั้นตื้นตื้น
๘ โคตงศัพทเก่าใหม่ถ้วน	อัฐบท
ข้าพระมนตร์พจน์	กิจอ้าง
พอเจตมีย์เกียรติยศ	หอพระ คุ้มคเณ
ผิวดิพถังบ้าง	โปรดข้าชอภย

นายเหว่า มนตร์พจน์กิจ

โคตงศัพทเปรี้ยวเซื่อง

๑ เจตมีย์เปรี้ยวเซื่อง	ขัดเห็น
ความแคบค้อยเพียรเซื่อง	คดคัน
ย่นย่อแต่พอเป็น	คุณศัพท ดาวเทอญ
วิภาคอุภยพจน์คัน	แต่พันพาเหียร
๒ ตัวเตี้ยรทุกถิ่นน้ำ	พนมไพร กัด
ตางพอกดำพองใจ	ครุร้าย
ดบตั้งซึ่งเปนไทย	เพศตัว ดยองนา
คงจะบินแห้วว้าย	วังแปดเปรี้ยวหน

๓	บางที่ด้ตัวเด่นเลี้ยง	กัศชน พนัสนเย
	อังกัดควอาไศรยคน	เขตรโกล
	ฤๅสัดควพวพพพ	หัยหัย คัธ
	ฝักเชื่องชำนาญไ้	เชือกุ่นเคยคน
๔	นรชนใดดัดตั้ง	แตกถ้ว
	ภยบัตเมียบเมียนตัว	คณ
	อังกหมู่ประมาทมัว	มุงเพศ พาดเฮย
	เปรี้ยวจิตรชนคิน	เหนียววังดำเคญ
๕	ปราชญ์ผู้เพญต์คิหมน	บมเผลอ
	คำริห้ร้ประมาณเดมอ	ดักคิน
	ทุกซ์ไทยจักจวบเจอ	น้อยมาก กัด
	กอบกรรมดเชื่องชน	ปดตเปิดองเค็กกษัย
๖	นัยหนงมณุษย์แม่	มวญชราย หญิงเฮย
	กอบกิจเองอังกนาย	ช่วงไ้
	กระปรเปร่าเปรี้ยวถาย	การร่วม เร้วแฮ
	อาจจักถุดถาไ้	เปรียบค้วยเปรี้ยวคั
๗	ยังมีชนเชื่องค้วย	บริบูรณ์
๘	คัถะวัตรวิชาคุณ	เคิบคิง
	บัญญัติยศทรัพย์สฤด	ประกอบเกียง ไภยแน
	จิตรจิงเชื่องช้ทัง	ย่างเยองกรียา

๘ ผู้มีมานะกระต้าง	ตัดบักคำ พระเฮย
ไม่นิยมยืนธรรม	ทิวรีกดำ
จัดว่าจิตรปนกรรม	เปรี้ยวปราคา กุศลแป
เฉกเช่นไศตรหนวกหน้า	นาคันจักขุสอง
๙ ศรัทธาผองท่านผู้	เพี้ยเพียร
กรรมฐานเจริญเวียน	รอบค้ำ
ชราพยาธิยันเบียน	เบียดจวบ มัจจุแป
ห่อนอุรภัยใจสท้าน	เชื่องแท้ที่เคย
๑๐ จำแนกเปรี้ยวเชื่องทง	โทศัพท
เปรี้ยวเปรี้ยวตันคานตบ	คั้นเค้า
เชื่องขี้หยากกับ	ต้งบเตี้ยม งามเฮย
ปนเหตุให้เห็นเค้า	คู่อ้างทางแถง
	กรมหม่นสติขย้งารงสัตว์สัตว์.

โคตงศัพทยาวสั้น

๑๑ เขิญญตยาวตะสั้น	ตองตถาน
คิดแต่งตามโวหาร	เหตุ
ผิดถูกโปรดประทาน	โทษเกิด ท่านแป
ตามประสาตุ	ขัดคอดอนคิน

๒ ยาวสั้นต่องตั้งอ้าง	อันใด เสมอเคย
หนึ่งเหยียดหนึ่งคงใน	เขตรนั้น
ตั้งยื่นออกไปไกล	กล่าววว่า ยาวแฮ
ตั้งหย่อนกว่าว่าสั้น	ท้วงสั้นสรรพของ
๓ ดูใดเห็นส่วนสั้น	แซมเต็ม
ยาวบนสั้นค่อเต็ม	คิดได้
เข่งข้างก่อสร้างเติม	ฉลาดกิจ การนา
ต่องตั้งเปนคู่ให้	ผ่นสั้นผ่นยาว
๔ ขรรคดาเลื้อเมื่อน้อย	ยลหุ ยาวแฮ
เมื่อใหญ่ใบหู	กระชั้น
เข่งนายเนตรหนึ่งซ	ไซตักต์ ยาวแฮ
ถ่ายเนตรแก่แต่สั้น	ตักซ์ชาติชรา
๕ ทนคัวยาวคราวคร้าย้าย	โยกถอน คัฏ
พันเลื่อยยาวดวอน	รุกขเหียม
ทนคัถนมนไม่คดอน	ตักคัยอยู่ นานนา
พันเลื่อยสั้นนคเลียม	เขียบได้ยาวดี
๖ พิกถชนเนตรนั้น	หนอไฉน
จึงไม่งอกออกไป	กว่าน
เต็มเต็กแก่เท่าใด	คงคัง นนนา
เข่งเช่นเส้นชนคั	คัถนชนชชน

๗ การกินกินไม่รู้	บิดฉัน
กอบกิจใดสักอัน	บ่นอยู่
การนึกก็คิดหัน	หาช่อง เชื้อนพ้อ
เขามักกล่าวว่ามี	เกยจคร้านหลังยาว
๘ รู้แต่โน่นโน้น	คงถึง
คำตรอยเบยฟัง	เท่านั้น
รู้ทั้งคำคำถึง	ทองนพ คุณนา
คนที่ปากยาวสั้น	ดงนมม
๙ เต็มยาวชาวบ้านว่า	งามดี
ชาววัดอาบคัม	ไม่ได้
คนกอบราชการที่	ขัดทำ ทางแย
ไว้เต็มยาวเผ้าไท	ฝ่ายข้างไปควร
๑๐ เรื่อยยาวเยี่ยงอย่างผู้	อนาภา
พายถ่อกลับไปมา	ยากพัน
เรือต้นกลับคลองคด	ไต่ถาย คายแย
เรือเล่ห่านเติ้ลต้น	ถัดต้นทันไหน
๑๑ ใช้ชราวรรณโรคเรือ	วังทรง
คงจักยาวกว่าปวง	ป่วยไข้
ประจุบันโรคเรือดวง	จิตรดับ พถันพ้อ
แต่คงเมทอาพาธไว้	ต่วนต้นกับยาว

๓๒ มีคิดปศุสัตว์เพียง	พอดน
เลี้ยงชีพโดยชอบยด	ยดชา
ผิวไร่วิทยาผล	ประโยชน์อย่าง ดั้นแด
ยศเชื่อมทรัพย์ถอยถำ	แต่ต้องคินิน
๓๓ พระทรงมัญญัตได้	ตำดนา
กำหนดห้าพันวัดตำ	เสร็จไร่
แบ่งตามอดีตอนา	คณัน ยาวแด
ส่วนที่สิ้นพันได้	กับเบองประจัน
๓๔ มลายศุขทุกขทั้ง	ไครกาด ยาวเฮย
เที่ยวว่ายวนดังตำ	แต่ควัน
ในภพใหญ่่น้อยนาน	เกิดแก่ ตายเฮย
เดวยศุขทุกขดับสิ้น	ไศกย้ายตายยาว
๓๕ เดิมเกิดใครไม่รู้	รักเรียน ไร่
เกิดแก่ไขตายเวียน	บเวิน
คำพระว่าถ้าเพียร	ดุมรรค ผลนา
พบเจอนยาวจิบเด็น	เด็ดต้นคัมภีร์
๓๖ ต้องศัพทยาวต้นขวัญ	คความ รคนเฮย
ยาวว่าดีเดวทราม	ส่วนต้น
ถอดต้นวาตงาม	ยาวขวัญ ฉนนนา
สุดแต่จักจับนั้น	แบ่งต้องตามประตงค์

๑๗ ยาวสั้นวรรคเสร็จแล้ว นำมา พิมพ์เอย
 ขุนผดุงสัตว์ดา อาศน์อ้าง
 กระหวายยุททนา กรมจ่าย ไซ้เย
 ต้นของพระเดชพระคุณสร้าง ตีบไว้ห้วงเฉลิม

พระยาเสถียรราชูปถัมภ์ (ชม) เมื่อยังเป็นขุนผดุงสัตว์ดาอาศน์

โคลงศัพท์คมตอ

๑ คำคมคำดัดคู่ แข่งกัน ข้ามเฮย
 คมศัพท์คมตอตั้งพัน ง่ายไซ้
 ศัพท์คมตอคือสรรพ ตั้งยาก ไซ้เนอ
 เทียบศัพท์สองนี้ไว้ หน้อยให้เห็นจริง
 ๒ ต้องตั้งมีดดาไฟ ง่ายตาย ตีเย
 มุ่งตบคิดหมายคม เสาร์ขอ
 ดาไฟตบเมือแทบตาย ตัดยาก นาว่อ
 ชอบดาพคมขังตอ ดึงนทุกคน
 ๓ ถึงชนเช่นเรียกร้อง ว่าคม กัด
 ไหวพริบคดองกรรม เรืองรู้
 จักใช้สิ่งใดสม ใจง่าย นึกนา
 ใช้เฉกชนดขย อดซ้ายากเหลือ

๔ เมื่อเทียบถึงทไช	ต่างวิธี กันแฮ
คมง่ายไชแต่ค	คจอ้าง
๕ คอยากก็ยอมมี	ค้อย แถนา
ฝ้ายคมชวข้าง	ฝ้ายคองค
๕ มากมีตั้งชงไช	เชญคิด เทอญพ่อ
๕ เณรมัดคมตอผด	ผกแท้
มัดโกนเหล็กคมชนิด	มัดหมาก กัด
เมื่อจักเจียนหมากแม่	หมดคอดใจ
๖ แม่ไชคมมีคน	คดกระดาษ
คมจัมภักจักพาด	คัมภ
หนังสืออักษรชาติ	เณค เตียเฮย
๕ มัดกระดาษจิงไช คอ	คจได้ คินเห็น
๗ เป็นคนเจตยวดตาทง	บัญญัติ คมฤ
เป็นบ่าวนายบระอา	โษษฐพ้อง
เป็นนายบ่าวก็ผา	ศุภยั้ง ใหญ่แฮ
เป็นเพราะไปขัดข้อง	เณคคอเชอะทราวม
๘ ยามคนคมกตบ้ำข้าม	คิตคน คดแด
เจตยวดตาทงเดมเด่หัก	เกตุชนฐ
ผิไครวกระเจิงปน	เปเนบั้น บี้แฮ
คนคดถึงคมตั้ง	เชอะคอได้ ไฉน

๑ จำใจจำตัวนคอ	หยุดความ ที่เนอ
ภาณรังษีนาม	นิกคัน
บัญญัติบ่คมตาม	เชญติ เทอญพ้อ
รวมนับแปดโคตงคัน	เขี้ยคัยเหต้อเชญ

ตมเตจเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

โคลงศัพท์ด่าก่อน

๑ จักแถดงแจจกข้อ	คุณศัพท์
คือด่าก่อนเปนนับ	รเมียบถ้อย
ต้องฝ่ายคู่กำกับ	กันอยู่ นะพ้อ
ไตรศกโคตกคัย	ปราชญ์ต้องเคิมเคิม
๒ เกิดถ้าย่อมไม่แจ้ง	สรรพงาน อคัตเคย
เกิดก่อนมัทธาบการ	ถักถัก
ตายด่าอาจพบพาน	ถึงประหตาด ปวงแช
ตายก่อนถ่วงดับพัน	ห่อนรู้การหลัง
๓ โดด่าการคิดไว้	ไม่สม
โตก่อนคาคอารมณ์	จุได้
เป็นด่าจันงานม	เงอะชัค ขวางเนอ
เป็นก่อนคดอ้งแคล้วไ้	เสร็จสิ้นสรรพงาน

๔ มั่งมีถ้าจะค่อย	เจียมตน
มั่งมีก่อนผ่อนปรน	จ่ายข้อ
จนถ้าหม่นรชน	ยังนับ ถือพ่อ
จนก่อนเพื่อนมิตรข้อ	กลับทิ้งไปเหตยว
๕ บวชถ้าห่อนทราบข้อ	พุทธดำสน
บวชก่อนยอมมฤตาค	รอบรู้
ดีกล้ายิ่งฉกาจ	รู้ยิ่ง รู้หนา
ดีก่อนกลับเข้าคู่	ทองไว้ต้มหลง
๖ มาถ้าจำจะได้	ของเดิม เล็กกเวย
มาก่อนดัดเจเน	หยิบคว้า
ไปถ้าผิว่าเกณฑ์	นายเขียน น้าพ่อ
ไปก่อนนายเห็นหน้า	เผื่อให้รางวัล
๗ ถึงถ้าเดินเลื่อยดำ	ระจิงกาย ยากนะ
ถึงก่อนนอนสบาย	ผ่องแผ้ว
กลับถ้าค่อยค่อยผาย	ผืนกลับ ดีแฮ
กลับก่อนรับมาแล้ว	มักทั้งของดีม
๘ แล้วถ้าต้องเราร้อน	รณฤทัย
แล้วก่อนดำราญใจ	จิตรชน
ได้ถ้าอกปานไฟ	เก่ายิ่ง เก่านา
ได้ก่อนดำเริงริน	เบิกหน้าใหม่เสมอ

๕	ถ้าก่อนควบคุ้ม	นำฉนวน
	ปางคาบเป็นคุณผล	ปโยชน์เกอ
	ปางคาบเกิดโทษจน	เจียนทุกข์ เทวศเฮย
	เป็นวิญญะอนิจเนอ	แน่แท้ทางธรรม

กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ

โคลงศัพท์นำหลัง

๑	ถกถกโคลงต้องศัพท์เบอง	นำหลัง
	หลายสิบเห็นความยัง	หย่อนถ้อย
	เพ้อมากหากผู้ฟัง	เพื่อไต่คร
	ถกถกคึดคั่น้อย	ของขเซ่งเห็น
๒	ทำบาปหยาบแต่เบอง	โบรา ฤณกาตเฮย
	ผลแห่งอกศคหา	เนื่องให้
	เสวยทุกข์เวทนา	ภพภาค นานอ
	จนทวีภัยอัปถกษณได้	เดือคร้อนบาปหลัง
๓	ประพฤติสุจริตพร้อม	ไตรทวาร
	กรรมบถสิบสถาน	สถิตยหมั่น
	ทำชอบแต่ปางกาล	หลังดั่ง มานา
	ภายนำผลบุญนั้น	เนื่องแต่ตามสนอง

๔	ข้อขี้ก้างพูดแต่	ต้องศัพท์
	ที่ค่อนหน้าว่ามพลับ	หนังสือ
	ดับหลังก็กลายกลับ	เปนตะ โกลา
	นำคิณาคันคน	ขอข้อเค้าความ
๕	คือปากใจไม่พร้อม	พาที่
๖	ทำค่อนหน้าพูดดี	เพราะพร้อม
	ดับหลังกล่าวแต่ยศดี	แต่คงชม เขาแะ
	ชนิดเช่นกล่าวนค้อง	ว่างเว้นตามคคั
๗	การเดินนำคิณข้อ	ความขัน
	หลังกลับเป็นหน้าหัน	เกาะไม้
	คั่นทอเยยพร้อมกัน	รับแซ่ เตียงนา
	ร้องว่าโอตะพอให้	กลับหน้าเป็นหลัง
๘	พิจารณาโอตะพอเพียง	พาที่ นนฤ
	ดูเด่นะตนิทคั	ตดับได้
	อาไศรยสิ่งตามคคั	พร้อมพรั่ง กันนา
	ผิวขาดตามคคัไว้	เด่นะทองทเงิน
๙	เนกเขตาเขาวนทิมเทอ	ทางเรียน
	หม่นบว้างปากเพียร	บ่นเพ้อ
	ได้แต่แว่เดอะถ่มเวียน	กลับเก่า ใหม่เฮย
	ได้นำถ่มหลังถ่อ	หลุดคั่นปลายเตียน

๕ ข้างหน้ากาดคาคได้	ฤาไฉน
จักชั้วคืออย่างไร	ไม่รู้
กาดหลังที่ถ่วงไป	พอทราบ
ถึงกระนั้นยังผู้	พลาดบ้างพดงจำ
๑ รวมโคตงเก้ามทอัย	แถงเถอะ
เปรียบเทียบความยังเคอะ	ขัดถัน
ขอนญาตโทษเถอะ	ณท่าน ปวงเฮย
พจนัพรวาว่าไปถัน	ศัพทเบื่องนำหตั้ง

หลวงสารภณทัตวิสุทธิ (ต่วน)

โคลงศัพทหอมเหม็น

๑ ของทมกถันกถว	เกิดปรา กฏเฮย
มากสิ่งตุดพรรณา	นับชั
ยังกถันก็ต่างจา	รโนไม้ หมดแฮ
คุมควบรวบให้ถัน	ตรูปเข้าคงตอง
๒ ถันโคชนชอบใช้	ชมชวน ชันแฮ
เปนพวกกถันหอมประมวญ	หมดได้
กถันที่เบือฆานควร	วังเกยจ
บันแพนกแยกยกให้	อยู่ข้างของเหม็น

๓	สรรพสิ่งอุปโลกพร้อม	พัศตรา ภรณ์เยย
	หมั่นอบเครื่องสุคนธา	ร่ำพุ้ง
	จักประดับกายพา	ยวนยั่ว ใจแฮ
	ทั้งหมักเหม็นสาบคั่ง	เสพยาธำร่าคาญ
๔	หนึ่งของบริโลกชั้น	สรรพอา หารเยย
	หอมช่วยชูโอชา	รศไว้
	ฝึกถวักถิ่นเหม็นพา	นึกสอิด ส่อเย็นแด
	ชวนคั่นกั่นไม่เข้า	ขัดค้ำคอแขง
๕	ที่ใดหมมหมักถ้วน	ของโส ไครกนา
	ขายอับออกเหม็นโน	อบอ
	ใครอยู่ย่อมเกิดโร	คาพาธ ได้พ้อ
	ผิระหลบกลิ่นหอมก	กอบให้ ใจเกษม
๖	ยามใช้ใจตะเหี้ยท้อ	ตึงสวาย ใจเฮย
	โอสถหอมกิ่นตะทาย	ตบได้
	อาจชื่นใจสบาย	เบาพัก หนึ่งนา
	ได้กลิ่นเหม็นเหม็นให้	โรคซ้ำเสริมทวิ
๗	เพราะฉนี้จำต้องนับ	คุณนิยม
	โดยโตกยทั้งหลายชม	ชอบใช้
	กลิ่นหอมย่อมคุณดม	ประกอบกว่า เหม็นนา
	เหม็นมักชักโทษให้	กว่าข้างของหอม

๑๖ จึ่งเป็นความเปรียบด้วย ความดี ชั่วฤๅ
 ผู้ประพฤติกายวจี ด้อยเชื้อ
 เสี้ยมช้อมกพาท เหม็นเทียบ แทนแด
 มช้อยเสี้ยมดเกอ ศักดิ์ใช้หอมแทน
 ๑๗ ผู้มีหิริ รวงผิด
 ตั้งวนศักดิ์รักษาจิต เรียบร้อย
 เข้าไหนห่อนใครคิด รังเกียจ นิดเฉย
 เณรผู้คนชังน้อย ภักตร์ผู้พึงชัง
 ๑๘ ผิโงกเกะกะทง แถมเพรง เท็จแด
 จิตรโงกเจื่อนักแดง ด้อยเหล่า
 ผู้คบบ่ยอมคิดเกรง พยศชยาด แชยงนา
 กตกดินเหม็นใครเข้า เดียดข้างคงเบือน
 ๑๙ ถ้ากตบ่จับคิดข้าง ศักดิ์ธรรม
 คุณโทษทั้งต้องจำ พวกัน
 ต่างมีตุ้งกันกำ หนดแน่ ไฉนนา
 เปนใหญ่ท้ใจชั ช้องเกอเกิดผล
 ๒๐ เพราะหอมย้อมยั่วเข้า ยวนใจ ยิ่งนา
 เปนพวกกามคุณใคร ดับเข้า
 ฌิตถอยเพ็ดเพดินไทด หองยาม ใจพ้อ
 ชวนรากล่ำเวิบเร้า จิตรเออมปรากนา

- ๑๓ ถ้ากระทบกตมกัฏฐมกัฏฐน ของเหม็น
 หองตุ่มนัคเข็ญ ชุณฺชน
 พาจิตรหงุดหงิดเป็น เกรียงยั่ว
 โทษะบังเกิดขึ้น ตุ่นกซำการเดี่ยว
- ๑๔ หากตมหอมห่อนพดง เพดินพิค วงนา
 ยงกมตมุงคิต ตักตัก
 เห็นโดยตักษณานิจจ ไปแน่ นานพอ
 ตแต่กัณณผกาครน เหยวแห่งหายหอม
- ๑๕ ถ้าตมกัณณชวชอง ฆานเข็ญ กัด
 ตักคจิตรคิตเทียบเห็น เหตุมถ้าง
 ร่างกายกัถวนเป็น ของปฏี กุตแด
 ไปน้ำหน่ายแต่ข้าง กัณณโพ้นพาเหียร
- ๑๖ คิดเห็นเช่นนั้นไม่ ยินดี ตุ่นคณนา
 เหม็นไม่ยินร้ายทว ศุขได้
 มาตรณเกาะตบเหมาะมี ความตต ใจแยะ
 เปนต่วนคุณคงให้ ตมตงตองทาง
- ๑๗ ตักษณคัณฐาตนิ นายจำนง
 ราชกิจธวัชยานามจง จิตรตง
 รับรวมเรียบเรียงตง พมพคาบ นนา
 เบ็ดเตล็ดตบเจ็ดตง บทท่ายแทนเซน

พระยาศรีสุนทรโวหาร (กมต) เมื่อยังเป็นนายจำนงราชกิจ

โคลงศัพท์ไถ่ไถล

๑ สฤทธิโคลงไถ่ไถลคู่	เคียงคละ
ถิธิตเรียบเรียงประ	นคหม่อม
ประดับหอสมุดจะ	ชีระ ญาณเขย
เฉลิมพระเกียรติคุณพร้อม	พราต้อยแดงถวาย
๒ ของไถ่สลับกับทั้ง	ของไถ่
หยดยิ่งไถ่เร็วไป	ยิ่งไถ่
จวนถึงจึ่งถอยไถ่	ออกห่าง ไถ่แซ
ไถ่กลับไถ่กลับได้	กลับนั้น ไถ่กรรม
๓ นายเนตรคราวหนุ่ม	ยดไถ่
เมื่อแก่ไถ่ไป	มีดหน้า
คร่ำคร่าไปว่าใคร	คราวชาติ ชราแซ
แถบไถ่ถมกล้า	กลับไถ่ไถ่ถอย
๔ หักทวนาศพระนั่งถ้วน	ทุกองค์
เมื่อกระทำการมั่งงษ์	ดำต้อง
ไถ่ต้องศอกคืบคง	ควรว่า ไถ่แซ
พ้นจากคืบไปพร้อม	พราต้อยห่างไถ่

๕ สิบพศไถ่หัดให้	รับเอา เทอญเฮย
เห็นว่ามันน้อยคเบา	บ่ได้
เอาไว้ก่อนเกิดเรา	รวบเร่ง ห่อแฮ
ยี่สิบพศไถ่ให้	เกล็ดอกเหียนกดับหาย
๖ มิตรที่รักอยู่บ้าน	ทางไถ่
แต่หมั่นเวียนมาไป	เปรียบไถ่
คนไถ่ไม่พอใจ	มาตุ๋ กั้นแฮ
เหมือนอนอยู่ไถ่ทางใต้	หมั่นร้อยแสนวัน
๗ สิ่งไม่มีที่อ้าง	อันใด
ไถ่ว่าไถ่เหลือไถ่	สิบตัน
จับถือไม่ถูกใคร	จักคร่า มาญา
จับมิได้ ไถ่พัน	ที่ผู้จักเห็น
๘ ของคหวิชาไม่รู้	สุดด้าย
ยาวยัดไถ่ไถ่ขยาย	ยากเพียง
ให้สัตว์แก่เกิดตาย	คนก่อ เกิดแฮ
ตัดคหวิชาเกิดเกลี้ยง	กดับไถ่ ใจเกษม
๙ อยู่ไถ่หนักปราชญ์ผู้	ปรีชา
เวียนได้ถามสนทนา	ว่าไถ่
สิ่งที่โง่คงพา	เฉด็ยวเปรีของ ปราชเอย
ความชั่วทมิฬให้	ห่างคอกดับดี

๑๐ โกล่สุดเนตรเขตรโกล่	คนพาด
หน้สุดโกล่โกล่สถาน	อย่าโกล่
โกล่พงษ์ที่ทรงญาณ	ยวดยิ่ง ชอบฤ
โกล่มีศรณิไ	ราศร้างแรมโกล่
๑๑ อยู่โกล่ไม่สัดับรู้	รศไคร รัตนเอย
โกล่ยิ่งโกล่เด่นโกล่	ปราชญ์อ้าง
โกล่ความคุชทุกข์ใจ	โกล่ดิบ โดกแย
โกล่จากค้เหตุคว้าง	อยู่โกล่กัณโกล่
๑๒ อยู่โกล่ไฝจิตรเกอ	กรรณา กัณเอย
เหมือนอยู่ยังคฤหา	ร่วมห้อง
อยู่โกล่ไม่ไปมา	หาตู้ กัณแย
เหมือนอยู่โกล่สุดรวง	เรียวร้อยโยชน์แสน
๑๓ อยู่โกล่พระขริยะเจ้า	จอมปรี ชาเอย
ไม่อย่ากัณหรวบค้	กัณ
ถึงจะยัดขายจ้	วรอยู่ เฒ่อฤ
กล่าวว่ายอยู่โกล่พัน	เขตรแคว้นแดนโกล่
๑๔ โคลงโกล่โกล่นี้สุด	ปัญญา
เหล็กที่จะพรรณา	เงื่อนเค้า
พระยาราชโยธา	รับพระราช ทานขอ
ทรงพระกรุณโปรดเกล้า	กล่าวโกล่โกล่ถวาย
	พระยาราชโยธา (เพื่อน)
	๕

โคลงศัพท์กลั่น

๑	ถัก ^๕ คนคัด ^๕ แต่ง ^๕ ไว้	ตามควร
	ยัง ^๕ คิด ^๕ ยัง ^๕ ชั ^๕ ชวณ	ชอบ ^๕ คั้น
	เรือ ^๕ เด็ก ^๕ ละ ^๕ ดอบ ^๕ สวน	ทาง ^๕ ตั้ง ^๕ นินา
	ปราชญ์ ^๕ อ่าน ^๕ เห็น ^๕ ข้อ ^๕ นชน	ช่วย ^๕ เว้น ^๕ เอนดู
๒	๑	๒
	ของ ^๕ คู่ ^๕ ถัก ^๕ คน ^๕ บ่ง	บัง ^๕ คืบ
	ถัก ^๕ ตั้งแต่ ^๕ ปาก ^๕ นบ	มาก ^๕ นบ
	คน ^๕ ดิ่ง ^๕ ปาก ^๕ เหมือน ^๕ กับ	บาท ^๕ ก่อน
	แต่ ^๕ ว่า ^๕ นบ ^๕ น้อย ^๕ ชน	ขอ ^๕ คน ^๕ ตาม ^๕ เห็น
๓	๑	๒
	เป็น ^๕ ความ ^๕ คิน ^๕ ถัก ^๕ น	มาก ^๕ หลาย
	จัก ^๕ คัก ^๕ ขอ ^๕ ขบ ^๕ บาย	บอก ^๕ แก่
	พอ ^๕ ควร ^๕ กับ ^๕ ความ ^๕ หมาย	อ่าน ^๕ เด่น
	ชิม ^๕ ทราบ ^๕ ทุก ^๕ ท่าน ^๕ แท้	มาก ^๕ ซ้ำ ^๕ พาด ^๕ น
๔	๑	๒
	บัญญัติ ^๕ ธรรม ^๕ พั่ง ^๕ ตั้ง ^๕ น	วิชา
	ถัก ^๕ รอบ ^๕ บรู ^๕ คิด ^๕ หา	ขอ ^๕ บได้
	คน ^๕ คิด ^๕ กิจ ^๕ ใด ^๕ พา	โทษ ^๕ ตั้ง ^๕ คน ^๕ เฮย
	ยศ ^๕ คัก ^๕ ถว ^๕ พยุ ^๕ คู่ ^๕ ชใช้	เลื่อม ^๕ คน ^๕ ตาม ^๕ ผด ^๕ าญ

๕	จวนถึกตึกไม้มาก	จัดงาม
	แม้ว่าน้อยดทรา	เต็มค้อย
	จวนคืบค้อยงาม	หาบเห็น้อย นกนา
	เบาทพยเภาแรงน้อย	กระหนดนงามตา
๖	เจรจถึกอ้อมอด	ความอรรถ
	คืบเมือปราชญ์เหน็ด	พูดได้
	การเรือกถักถายขัด	ข้อเงือง งงพ้อ
	คืบคืบคืบความเอื้อ	อาจได้การดี
๗	ภูมถึกถึกเช่นกัน	กระทะ
	ผิดแบบบ่ควรจะ	ชอบใช้
	บ่อน้ำถึกถึกขอสระ	ชนเทพย์ ตรงแฮ
	ควรถึกถึกพันให้	ขอคแห่งขุนหมื่น
๘	เห็นแทถึกถึก	แข่งขัน
๙	คืบโทษถึกถึกกัน	ดูจพว่อง
	ตักแต่จักชอบหัน	เหตุถึก ถิ่นญา
	กล่าวมากมักไม่ค้อย	จิตรผู้คืบ
๑๐	เชือกได้พูดได้ทว	ทุกคน
	คืบคืบคืบคืบ	เผด็จอน
	ไม่หมั่นประพตixon	ชวายเต่า เรี้ยนแฮ
	คืบคืบคืบคืบ	ถูกร้อนตะดาญญ

๑๐	ทูลถวายรายชื่อข้าง	อดังการ
	เซตงพจน์เพอเปงาน	กอบเกอ
	หอด่มควชิรญาณ	โดยเยียง ยาวเฮย
	ตามจิตรคิच्छิเรอ	สืบถ้วนมวญโคตง

พระองค์เจ้าอดังการ

โคลงศัพท์ในนอก

๑	เรียงเรียบเทียบคิच्छิ	คำดยาม
	คู่หนึ่งนอกตาม	ขรรถข้าง
	พอดังเขปใจความ	คำกต่าง กั้นแฮ
	อธิบายขยายกว้าง	ออกไ้ตามเห็น
๒	แปลนเครื่องรฤกไว้	ภาตพวน
	หอด่มควชิรญาณ	ทน
	ใช้ปราชญ์ฉลาดชาญ	เชิงตักษณ เดยพ้อ
	ใดคตาศิเชญปราชญ์ชี้	ช้องแคว้เคิมต่นอง
๓	จำตองตักษณคิตเค้า	ดีประ การแฮ
	หนึ่งเพ่งความเตียวคตะ	คู่ตั้น
	หนึ่งเภาะเพ่งกันจะ	เห็นประจักษ์ ชัดนา
	หนึ่งนอกหนึ่งในคั้น	คิตเค้าความเฉย

๕ หมอวัดคันธารากิจตั้ง	ปางบรรพ์ แบบฤา
ในนอกเสมอกัน	คู่คล้าย
ในโกถั่นนอกโกถั่น	ตำแหน่ง กิจนา
เป็นหมู่คู่จวช้าย	มากแท้หลายกรม
๕ ต้มในต้มนอกทั้ง	กรมวัง
ตำรวจนอกในหวัง	วิเศษถ้วน
แต่งในนอกชาวคตัง	อีกพันก งานแฮ
หมู่สระพากรถ้วน	นอกด้วยในมี
๖ ในทำเนียบชือคตัง	ขุนนาง
๕ คอช้อมแบบปาง	กษัตริย์
นอกทำเนียบชือวาง	ตำแหน่ง ใหม่เฮย
แต่ราชการยศชั้น	นับได้เหมือนเดิม
๗ ตอนสองในนอกคตัง	ฮาไครย กั้นแฮ
เห็นนอกจิ้งมีใน	เรียกร้อง
ทุกภาชนะถึงใดใด	ฤาเปรียบ เทียบนา
ใช้ทั่วทุกคำพร้อง	จักขเชิงหวัง
๘ ธรรมพภาชนะเครื่องใช้	นานา อเนกเฮย
ดูจุทำด้วยโถง	รพัตถ์
มีในนอกธรรมดา	โดยรูป มั่นแฮ
ในเพ่งในกลางชั้น	นอกพันรูปพรรณ

๑ ไม่เรียงเรียบปักไว้	ตามต้อง ชันหา
ชันนอกชันในปอง	เรียกได้
เขียนวงขีดจำกัดของ	ลักษณะเรียบ ดูแยะ
วงนอกวงในไข	เรียกร้องเพนประมาณ
๑๐ โดยตำรนครษ์	เชิงเรียน
เลขนอกเลขในเขียน	เขตร้าง
ผูกความคิดพูดเพียร	ผู้หนัก ชัดหา
ความใคร่เรียนฤค่าง	ขาดเค้าตามประสงค์
๑๑ หนังสือภาสิดว่าไว้	แต่บุ ราณเฮย
นอกอย่านำคัศ	จุเข้า
ภายในตั้งใดดู	ปกปิด ไว้พอ
ข้อศัคย์ค้อมิตรเจ้า	ชอบแท้ควรชม
๑๒ ภายในเพ่งเฉพาะหน้า	ใจคน
กายเพ่งภายนอกยด	เกี้ยว
จิตรกายประกอมกต	เยยงน
ตีปบุษฤพาตษ์	ใดคตาศ ฤพา
๑๓ ผลขนุนหนามนอกเหนือ	ซึ่งด้วยตนเอง
บัตติคย์จิตรในปาน	ในหวาน
ผลมะเดื่อนอกแดงฉาน	เปรี้ยวอ้อย
หวานนอกชมในถ้อย	หนอนม่อน ในนา
	เทียบแท้ทางตรง

๑๕	สรรพสิ่งซึ่งกล่าวอ้าง	โดยคำ ฌันนา
	มีนอกหากในน้ำ	นะให้
	ส่วนในหากนอกคำ	แดงดู กันแฮ
	ยกเช่นเพนอย่างไ้	เทียบเค้าความสนอง
๑๕	ตอนดำในศัพทกัน	คำแดง
	คิดกักจัดเพนแปลง	เปลี่ยนแก้
	หลายหากมากคำแดง	โดยหมู่
	ตามศัพท์ดำมัญแท้	ที่ใช้ในสยาม
๑๖	ในพระบาทอยู่เกล้า	ในกรม อักแซ
	ในท่านนพณ	เรียกขอ
	ในพระดำสนนียม	ใจเรียก ท่านเฮย
	ในที่นับถวอร	จิตรร้ายฤคอร
๑๗	ในเนื้อไซน	ว่าประยูร วงษ์แซ
	ในหม่มิครพวงภู	จิตรเกอ
	ในกองชาติแดงปน	ปานเปรียบ กันนา
	ในร่วมรวมเพนเนื้อ	หนึ่งด้วยธมคม
๑๘	ในห่อหีบเก็บแก้ว	ปกปิด มิคนอ
	ในที่ดับสังคจิต	เงียบน
	ในใจสุขทุกขคิด	ครวญไคร่ ไตพ่อ
	ในเหตุเพราะดับอัน	อดแท้เหลือเห็น

๑๘	ในโรงเรือนตักห้อง	คุหา
	ในม่านมุ้งศาลา	กกชว
	ในร่มร่มพฤษา	บังแดด ฝนแฮ
	ในรอบกำแพงรั้ว	เครื่องกั้นกันบัง
๑๙	ในภาชนะขันชวดถั่ว	โองกลาง อ่างเขย
	ในบ่อเหมืองบึงบาง	น่านน้ำ
	ในคอกคูกูทิมตรง	กรงวิหค นาพ้อ
	ในที่เครื่องขังคำ	ตั้งเชิงหมาย
๒๐	ในโต๊ะถาดภาชนะตั้ง	เต็มของ นานา
	ในเรือนรถเกวียนทอง	ไต้ต้น
	ในเรือเรืออาศน์รอง	นอนนั่ง แดแฮ
	ในเรือกแทนบนคัน	คิดได้ความเฉย
๒๑	ในที่ของติดตั้ง	โดยประสงค
	ในทุ่งนาตงพง	บ้ำอ้อ
	ในเขตรพระนครคง	วังวัด บ้านฤ
	ในแม่น้ำถนนขั้ว	เหตุเชิงสถาน
๒๒	ในระหว่างซึ่งได้	ทำสัคย์ สัญญาแฮ
	ในเมื่อเจตนาดี	นะได้
	ในบทกฏพิกัต	เปนแบบ นาฮา
	ในเขตรกำหนดได้	เรียกร้องเปนประมาณ

- ๒๔ ๑ ธรรมพิศพิทชงแอบอ้าง อยู่กับ ในเฮย
ธรรมพิงกันมึงดับ ไปแจ้ง
อกท่มึงบังคับ กำหนด ไตฤา
ไปคตาศัพพจักแซ้ง แศกด้วยในควร
- ๒๕ ๑ หนึ่งโนยนับเนชงด้วย คำมคร
สยามเรียมนามปรากฏ อยู่บ้าง
พากยอนกัมหมค โดยมาก
ยกมครสยามอ้าง ออกรโง้พเห็น
- ๒๖ ๑ โนยนาโนยเนตรน ในคา
โนยหนึ่งอย่างพรรณา แยกย้าย
เตศโนยวิโนยดำ สันะตั้ง สอนแฮ
คโนยบุตรโนยนั้นฝ่าย ดูจนเป็นนาม
- ๒๗ ๑ หนึ่งโนยไปเพ่งด้วย ค่ายก กถาวฤา
บุตรเรียมลูกในอก อักได้
คมในฝักมีตปก จิตรอาจ หาญแฮ
คำเปรียบเช้นว่าไว้ อย่างนมอนันต์
- ๒๘ ๑ คอนสันชอกเนบ ความแจก แจงเฮย
คามที่คำสยามแยก อย่างถ้อย
คิคคักจับันแผนก เปนส่วน
กถาวแต่ตั้งเขปนัยย หนึ่งข้อความเด่น

๒๘	๑	นอกรูปสัตว์พดิ่งขึ้น	เหต้อหฺตาย
		นอกพิภคักฎหมาย	แบบเบอง
		นอกประเทศเขตรเจ้านาย	มีคเพศ พงษ์แ
		นอกจิตรนอกกรคเยอง	ยักย้ายหฺตายตฺถาน
๓๐	๑	คงเพ่งความท่างพัน	คตโกถ
		ค็อท่ม่งหมายไค	คตาค์คตั่ว
		คฺรงช้ามกับคํใน	แปดงแปดียน กั้นแ
		ค้งบทในชยายแต้ว	จบแจ้งแต่หฺถง
๓๑	๑	บางค่านอกอยู่ข้าง	น้าแด หฺถงญา
		ความแปดงแปดียนแปดงแปร	เด่หฺแจ้ง
		คฺจบ้านนอกบอกรแฉว	โคยรอบ กรุงนา
		ญว่นอกบ้านแย้ง	แยกพันเขตรประตงค
๓๒	๑	ขรรมนิยมนอกอ๊กข้าง	ออย่างนบก นินญา
		สัตว์พดิ่งต่างประเทศออก	ขรรคไ
		นอกออย่างนอกขรรมนิยมบอกร	ฝิดแบบ แผนนา
		นอกอยู่น้าหฺถงไค	ค่างเค้าคความหมาย
๓๓	๑	หนึ่งค่านอกเปรียบรัช	ตุภาตค
		บางหม่คําคฺรงชิต	ชอมถ้อย
		บางคาบไครวคฺรวญคิต	คํเปรียบ
		จักถ้าวเปนอย่างน้อย	หนึ่งให้พ้อเห็น

๓๔	๑	ลูกดอกนอกชัช	เชิงคำ เปรียบนา
		ใช้เรื่องรืบท่า	จอดจ้าน
		หม่ไม้้นอกกอตำ	ใหญ่แยก พงษ์แ่
		นอกคอกกระเพอนบ้าน	เคอด้ร่อนดำเคญ
๓๕	๑	นอกเรื่องรพว่าด้วย	วาจา
		อุดรินอกตำรา	เต้หู้
		ถูกศิษย์นอกครูอา	จารย์ตั้ง ถอนแ่
		เมี้ยนอกผัวคบชู้	เต้หนัดไณ
๓๖	๑	บุตรนอกพ่อแม่ทั้ง	ตระกูลดวงษ์
		นอกมิดรจิตรไปคง	ต้ยอ้าง
		นอกเจ้าไปกิดจง	ใจภักดิ์ ทานนา
		นายนอกบ่าวบ่าวร้าง	เต้หนัพ่งแห่ง
๓๗	๑	ศัพทในศัพท์นอกต้น	ปรารภ
		ตำมดิบเจ็ดโคตงจบ	แจกได้
		เพื่อตมาชิกอ่านพบ	ชวนชน
		แทนค้อยวังสถิตได้	ชั่วช้ายันนาน

กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

โคลงศัพท์แหลมบ้าน

๑ คำแหลมกับบ้านคู่	ควรคิด
ตั้งว่าแหลมหลายชนิด	เช่นไร
ความเคี้ยวเช่นกับบิ	ห่าเจาะ ไม่น่า
สุดแต่ทำทงได้	ตั้งนั้นเป็นแหลม
๒ ตั้งเรียกว่าบ้านถับ	ความขาน
คือซึ่งบดของการ	เจาะใช้
คดุมพุกและค้อนราน	วันถึง เรียบนา
มันบ่มเหตุให้	ตั้งนั้นเป็นร
๓ แหลมมีคุณมากได้	การตรรพ เสร็จนา
บ้านเทอจกเปรี๊ยะปรี	ห่อนได้
แหลมยอกเมื่อเผดอับ	เจ็บไป ชำแ
บ้านคอกชอกข้าวให้	ปอดร้าวรานนาน

กรมหมื่นปราวปรีภักษ์

โคลงศัพท์อิงเงียบ

๑	อิงเงียบเป็นเพ้อด้วย	เหตุใด	แน่นอ
	อิง, อ้อ คือเสียงไร	ที่	ท้อ
	เสียงเกิดแต่ความไหว	กระทบ	โศครุชา
	เงียบเล่าคือเมื่อยมือ	ตั้งต้น	เสียงอิง
๒	ความอิงแต่เงียบทั้ง	ต้องศัพท์	
	ถ้าจักจำแนกนับ	มากแม้	
	เสียงไรที่มากดับ	ไม่ชอบ	โศครุเสีย
	เสียงนั้นเป็นอิงแท้	เท่า	รวมความ
๓	เปรียบเสียงมาต่อเรา	รคมด	
	แต่ศัพท์สรรพเพร	มี	ของ
	อีกเสียงผรุสวาท	อิง	แซ่ นี้น
	ใครสดับชอบหูพร้อง	เพราะ	บังญาโนน
๔	เว้นแต่ชนโศครุขอ	เต็ม	คัง
	ไปทราบตำเนียงอิง	แต่	น้อย
	ผิวเสียงดังอิงถึง	โศครุสดับ	ก็
	ไม้หนวกกงยินช้อย	คัง	นทานาย

๕ ความจริงยากจักแจ้ง	ใจเขา พ่อเขย
สักแต่คิดโดยเดา	ไขรู้
หาไม่จักเพนเหมา	หมายทั่ว ไปนา
แม่นไม่กล่าวเกตุอผู้	พดค่านคงมี
๖ เมื่อใดปราศจากสัน	เลี้ยงมนุษย์
ฤๅตั้งที่อุ้งอุคม์	ต้นหนัด
เปรียบยามรัตติกาลสุด	ส่งบดัด แล้วแผ
ความเจียมมีเมื่อนั้น	เหตุนรรวมดา
๗ นัยหนึ่งชนชอบเพื่อ	พาที
คำว่า, ความถ่มมี	บิตไว้
จงเจียมอย่าให้คิด	อึ้งแซ่ ไปเคย
ทวิพจน์เชอได้	ดุจถ้อยฤๅหนอ
๘ อีกคำหนึ่งนำแท้	ส่งไฉย
ถมคณันไม่มีโย	จึงพร้อม
ว่าเจียมเพราะเหตุใด	เพราะเจียม เที่ยงฤ
นักรถากแต่จำต้อง	กล่าวไว้ตามเคย
๙ เขยต่างชนเมื่อครั้ง	คราวต้ม บัดฤ
เมื่อยหาญาศิริมิตระอุค	คณณถัน
กอบการเด่นเลี้ยงชม	เรจวัน ใจพ่อ
จนเพื่อนรวหวาน	เบือร้องหนวกหู

๑๐ อ้า! ยามเจียมบ้างได้ กาดวิบัติ พ่อเฮย
 เจียมชื้อเตี้ยงตำพัต เพ็ญพ้อง
 ที่เคยเด่นอั้งฮัก ก่เจียม ไปฮา
 หายากไต้ปากท้อง เจียมแท้แต่คว
 ๑๑ อั้งพระราชฤทธิไท ควนิยม แล้วเนอ
 มวญมาตยราชฐ์ศุขรม ร่มเกล้า
 บ้านเมืองก่เจริญสม บรมยิ่ง เพรงเฮย
 ชนทุกชาติอั้งเค้า เทียวค้ำมาขาย
 ๑๒ เจียมส่งบ่าวเค็กเคียน ศัคร
 ภายนอกภายในด เจียมแท้
 เจียมยิ่งกว่าสมยม ราชวัช พันฮา
 เพราะพระราชฤทธิไธ โดกยัชร้องสรรเสริญ
 ๑๓ อั้งปราชญ์ฮาฮ้างออก ความเห็น
 กล่าวว่่านิพพานเป็น เจียมเนอ
 ชาติความเกิดรูปเบญ จันชนัน แดแฮ
 ปราบว่่าเป็นอั้ง,เฮ้อ ธรรมนิศควรครอง
 ๑๔ สืบตามบทหมดสั้น ศัพท์อั้ง เจียมฤา
 รวนถัดคักความคบึง กล่าวไว้
 แคช้อทศพิง ใจเท่า น้แด
 ผิดถูกเชิญเถอะให้ นักรู้ตุนิน

หม่อมเจ้าเพิ่ม

โคลงศัพท์ใหญ่เล็ก

๑ ถึงเวรเกณฑ์ให้แต่ง	โคลงคุณ ศัพท์เขย
เด็กใหญ่วางชุดมุน	เช่นนี้
ดิบหกบทถนัณณ	กิดตั้ง มานา
สุดแต่ใครจะขี้	ชอบน้ำใจตน
๒ เด็กใหญ่คำคุณ	ประมาณ
ตั้งเกตุรูปตั้งฐาน	ส่วนข้าง
นอกเห็นแต่เป็นการ	เทียบเปรียบ กันแฮ
หาที่สุดจะข้าง	ออกได้ฤๅม
๓ โดยใจจะคิดให้	เป็นยุติ ลงฤๅ
ใหญ่เท่าใดที่สุด	มิได้
ยิ่งคิดยิ่งตมมุด	ใหญ่กว่า นั้นแฮ
ถึงเด็กที่สุดไซ้	ไม่สิ้นเหมือนกัน
๔ คำใหญ่แปลได้ว่า	เด็กหลาย เท่าแฮ
เด็กเดาก็แปลกหลาย	กลับข้าม
ว่าเป็นส่วนเศษหมาย	ของใหญ่ นั้นแด
คำคู่เปรียบกึ่งก้าม	คิดคล้ายคดถึงกัน

๕	ฉันโตคำใหญ่หน่อย	คู่กัน
	โตกับเด็กที่บ้าน	แบ่งได้
	เป็นคำคู่พิศวัย	วางเทียบ เทียมฤ
	โตใหญ่ก็ชอบใช้	เด็กน้อยก็
๖	คำเหล่านี้แรกนั้น	เดิมที
	เฉพาะคำคำนี้	เรียบร้อย
	ใหญ่กับย่อม, แดมี	โตกับ เด็กนา
	อนึ่งมากกับน้อย	เช่นนกระมัง
๗	ตัวคำเหล่านี้	เป็นไหน
	วางแบบดงอย่างไร	ไม่ได้
	หากคำอื่นหาไครย	จงจะ เห็นเฮย
	คุดังคำว่าได้	ณเบื้องภายหลัง
๘	อย่างน้อยอย่างใหญ่ซ้ำ	เร็วรีบาย
	นอนใหญ่นอนน้อยหมาย	มากน้อย
	คุณโทษนี้บรรยาย	ออกยาก
	หากชั่วดีจะคัดย่อ	คิดแต่ตามประสงค์
๙	คำทั้งห้าที่ใช้	แทนนาม นินฤ
	น้อยเด็กกวางใหญ่ตาม	พี่น้อง
	แต่ที่รปอ้วนงาม	เรียกว่า โตแฮ
	ตัวเหล่านี้ต้อง	ตัดแต่คำตัว

๑๐ ในสิ่งซึ่งโลกยัถวัน จะนิยม
 เช่นยศศักดิ์ความชม เชิดทัง
 อำนาจชื่อเสียงสม บัดีสุข ถัด
 ขวนชอบช้างใหญ่ตัง กว้าน้อยอัครา
 ๑๑ วางโตคือหยิ่งนั้น ไม่เจริญ
 มักใหญ่ไม่ตุงเกิน ศักดิ์ใช้
 มนุษย์ไม่สรรเสริญ ว่าชอบ เคยพอ
 ใครคิดประพฤติใช้ ไม่ซ้ำนิบหาย
 ๑๒ มักน้อยสันโดษนี้ เลิศดี
 ใครประพฤติก็มี สุขพร้อม
 ใจน้อยเล่ากลับเห็น ทุกชยาก นึกขอ
 ดำริบเขาจะด้อม ด้อยต่อเจ็บใจ
 ๑๓ มือโตฤาหน้าใหญ่ ฤาใจ ใหญ่เฮย
 สู้ร่ายส่ายไป นนแต่
 ตัวเตี้ยไม่ถึงใคร คนอื่น นินนา
 จะว่าเปนชั่วแท้ ก็ตาแดงเห็น
 ๑๔ อยู่ ในตำแหน่งช้าง มีอำนาจเฮย
 สูง เปรียบผู้ใหญ่ต่ำ เห็นยกรู้
 นอน นั่งคิดกระทำ การกิจ ไตแด
 คว่า เนตรลงหาผู้ เด็กน้อยด้วยดี

๑๕	อยู่ ณฐานที่น้อย	อำนาจ
	ตา เท้าโตไม่ขาด	คิดได้
	นอน ตรึกนังครของอาจ	ทำกิจ ได้แฮ
	หงาย พง์ผู้ใหญ่ไว้	กอบเกอเป็นคุณ
๑๖	ผู้่่น้อยผู้่ใหญ่	หมายอา ยุญา
	อำนาจฤยศถา	ศักดิ์ด้วย
	แท้จริงจะพรรณา	ค้ำว ไฉนขอ
	บเลือกใหญ่น้อยม้วย	มอดสืบเต็มอกัน

กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ

โคลงศัพท์บนถ่าง

โคลง ๒

๑	จักแต่ดงคำคู่ใช้	คือศัพท์บนถ่างได้
	ขรรคแจ้งตามควร	นาตุ ๑
๒	ประมวญกำเหนิดนี้	บางเป็นอุปสรรค
	ชื่อไว้รวมคำ	ขึ้นนา ๑
๓	ลำดับบางคำไ้ไว้	เป็นกิริยาศัพท์ได้
	ชอกอ้างขรรคทวิ	มากโดย ๑

โคลง ๓

๔	มีอยู่ ^๕ หาดากหลายคำ	นำประสมพจน์ ^๕ อื่นบ้าง
	ใน ^๕ วยากรณ์ ^๕ อย่าง	ชื่อ ^๕ ชคัมภีร์ ^๕ สกฏครุ
๕	มี ^๕ ต้น ^๕ ขวความ ^๕ ย่อ	ดัง ^๕ จัก ^๕ ค่อ ^๕ ไป ^๕
๑๐	แถม ^๕ ขรรค ^๕ ออกตาม ^๕ ก็	กว่า ^๕ ได้ ^๕ บรรยาย ^๕ ไว้ ^๕ ฮา

โคลง ๔

๖	โอกาส ^๕ ส่วน ^๕ หนึ่ง ^๕ ใช้	มี ^๕ ของ ^๕ รong ^๕ ฤา
	กับ ^๕ อีก ^๕ ทาง ^๕ เหมือน ^๕ ปอง	เรียก ^๕ ใช้
	ว่า ^๕ บน ^๕ คู่ ^๕ ต่าง ^๕ ต้อง	คำ ^๕ อุป ^๕ สรรค ^๕ แต่
	แถม ^๕ ค ^๕ คือ ^๕ อุป ^๕ สรรค ^๕ ได้	ชื่อ ^๕ ขึ้น ^๕ โดย ^๕ ขบวน
๗	กิริยา ^๕ บาง ^๕ คาบ ^๕ ใช้	คำ ^๕ าม ^๕ ได้ ^๕ พอ
	เกิด ^๕ แต่ ^๕ ศรัท ^๕ ขอ ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ก ^๕ ด	จึง ^๕ พร ^๕ ้อง
	บาง ^๕ เป ^๕ น ^๕ บ ^๕ ท ^๕ น ^๕ าม ^๕ ค ^๕ ด	ขอ ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ต้อง ^๕ แท้ ^๕ แต่
	ต้อง ^๕ นี้ ^๕ ไป ^๕ คู่ ^๕ ค ^๕ ต ^๕ ้อง	ต่าง ^๕ เข้า ^๕ เค ^๕ ียง ^๕ เร ^๕ ียง
๘	คำ ^๕ ต่าง ^๕ คือ ^๕ ท ^๕ ค ^๕ ได้	คำ ^๕ าค ^๕ ก ^๕ ต ^๕ ง ^๕ เฮ ^๕ ย
	ษา ^๕ น ^๕ พา ^๕ ก ^๕ ย ^๕ น ^๕ ิ ^๕ บา ^๕ ค ^๕ ย ^๕ ก	แน ^๕ น ^๕ น
	จัด ^๕ ค ^๕ ว ^๕ าม ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ม ^๕ ด ^๕ า ^๕ ข ^๕ ก	คำ ^๕ ค ^๕ ู ^๕ น ^๕ ิน ^๕ า
	บ ^๕ น ^๕ ด ^๕ ่าง ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ่าง ^๕ ต ^๕ น ^๕ ต ^๕ น	ส ^๕ ร ^๕ บ ^๕ ได้ ^๕ ใจ ^๕ ค ^๕ ว ^๕ าม

๘ หนึ่งตั่งพันสี่ระพร้อง เปนนบ ณะกะ
 ที่คำได้เท่าคต ต่างไ้
 เหนือบบเรียกได้ปน เปนต่าง แถนา
 นี้นคประดิษฐให้ ขัดเค้าความเคิม
 ๙ ไอย์พจน์ใหม่ใหม่ไ้ บัญญัติ หนึ่งนา
 บำว่าบนแจจค กถาวไ้
 อีกถาว่าต่างคค คำคู้ นีเขอ
 คบภพจนพิเศษไ้ ขอบเค้าความประตงค์
 ๑๐ อุปสรรคคำคู้ไ้ เปนตอง แผนกนา
 ข้างต่างข้างบนปอง เริมเค้า
 คักบนคักต่างของ คภาค กนเทยว
 เรือนต่างเรือนบนเคถา แขงคตของตองตถาน
 ๑๑ คักเรือนใดคตอย ฝ่ายเหนอ
 นนเรียกควาบนเจอ คตอย
 ไ้เรือนคักแฝงเฝอ อยุทศ ไ้ยา
 นนรวบคำต่างค้อย เติมเข้าเคียงคตัง
 ๑๒ ศัพทประกอบมีมากถน เถตอประมาณ นาท่าน
 วงวัดบางนครตถาน บำบ้าน
 เรือแพปากคตองตพาน โรงจักร กตแฮ
 บั้มเกาะกตางชตร้าน เรือกรวอรตื้น

๑๔ ไตตถิยทางทิศค้ำ
 เรียกว่านนนแรง
 อยู่ทางทิศใต้แปลง
 แม่นยงเห็นยังได้
 ๑๕ ดังความเข้าจิตรข้าง
 อยู่ทิศเหนือบน
 คงแต่เชิงไฮทว
 บั๊กกิ้งน้ำกิ้งร้อง
 ๑๖ เมืองบนถวนเรียกใช้
 กรุงตถิยได้ลงมา
 เมืองต่างต่อตมญา
 บนคำต่างชน
 ๑๗ ผิดกลับเพิ่มคั่นกล่าว
 บนคักบนเรือนไป
 คำต่างพูดชัดใน
 ไม่สนิทอย่างบนช
 ๑๘ ย่อมได้ประจักษ์รู้
 ผู้อยู่ข้างต่างนำ
 เรียกผู้อยู่บนตำ
 ว่าจุ่มมาถำน้อย
 เหนือแขวง
 ช่อไช้
 เรียกนั้น ต่างตะ
 ต่างตามทว
 มรวี เขียนเฮย
 ช่อก้อง
 ชนต่อ ไปแต่
 เรียกทงเทยนจีน
 ทกภา ราเฮย
 ถ้วนัน
 ตมมต กั้นแน
 ทิศเชิงความ
 คำไซ
 ดุจน
 ความนั้น แดนา
 ชัดชัดคำเล็ด
 โดยคำ พุคัพ
 แนะถ้อย
 เหนียกแน แดญา
 หนึ่งช้อยขอเห็น

๑๘	บางคราวความซัดได้	โดยดำ คัญญา
	ผู้ย่นบนเรือนจำ	กต่างชั้น
	ว่าท่านจูงไปทำ	การต่าง เทอญพ้อ
	ว่าต่างเรือนนั้น	เพราะข้อคำไข
๑๙	คำบนไปค้องยก	บรรยาย นาเจ้า
	ชนิดสนิทแนบความหมาย	ซัดได้
	บนบกฝั่งเรือนหลาย	บรรพต คักเฮย
	เจดีย์เสาชงไข	ครบทั้งหอสูง
๒๐	บนหลังคาอึกตุ	ซัดเพรา เพ็คแฮ
	บนเทริชุ้มทวารเกลา	กต้อมห้อง
	บนกิ่งพฤกษสูงเสดา	บนช่อง ดีมาเพี้ยน
	บนคู่ดกเสดานก้อง	เกรกทงฝรังจีน
๒๑	บนเพดานตาชฟ้า	เรือนเล่า กระโดงเฮย
	หลังอศัศคชพาหุเทา	ทวทง
	บนสวรรค์ควมานเนา	อาภาศ ฟ้าจีระ
	บนทชองถอยพร้อง	เพรียกถ้วนกระบวนบน
๒๒	เหล่านักพร้องต่าง	คำไข ควบแฮ
	บนนิทภาษาไทย	เทียบอ้อม
	ค้องทราบเพราะคำใน	คนต่าง บนอื้อ
	จึงจัดซัดความพร้อม	สนิทถ้อยทางสยาม

- ๒๔ ๑ บ่นต่างคำคู้อ้าง อุปสรรค นั้นเอง
กล่าวยากด้วยอย่างซัด เห็นได้
ยังมากหม่นคำจก แต่คงไป ต่ดตุ
ว่าแต่พอพาให้ จิตรชนสนุกสนาน
- ๒๕ ๑ คำนบนปนบทพ้อง กิริยา ศัพท์คะ
มื่อย่น้อยพจนา ขรรคช้อง
เพราะเกิดแต่กายวา จาจิตร แด่ท่าน
จึงว่าเศกสรวิ้อง เรียกแท้อาชยาต
- ๒๖ ๑ บวงบนเทเวศร์น้อม กราบกราน นาววิ
ชayaanวิงวอนสาร เศกพร้อง
ผิวดั่งถึงสัตว์ศักดิ์กาต สัมบัติ นินา
เทียบอุปบายศรีค้อง ตอบตงตั้งเวย
- ๒๗ ๑ บนมานศาดกล่าวเจ้า ผีต่าง เกิดต่าง
สรวมเดรัจฉาประตังคทาง ภูเข
ตุกรเจ้าเข้าวาง เต้นจัก ท่านเทอญ
คชแต่ถึงคักครเศย แต่งให้ครบครัน
- ๒๘ ๑ เป็นความเชิงเพื่องแพ ในท่าต
ค้องรับบนตระการ การันเคต้า
ขอคุณช่วยเออาภาร ผมเดรัจฉา ประตังคโก
จกคำขมนัสเท่า ชังเก้านของคุณ

๒๘	๑	ทานบนนอกพจน์ทำ	โทษา รับหละ
		ไปแต่รัจตมพจนา	ที่อ้าง
		จกยอมรับอาญา	ตามโทษ เที้ยวขอ
		โดยแบบธรรมเนียมข้าง	ประเทศนั้นจึงเต็ม
๓๐	๑	บวงบนบนทวิพยทั้ง	บนบาน
		กับอีกทานบนนถาร	เสกให้
		ถ้วนบนกิริยาชาน	ทุกบท ทำนเอย
		รวมรวมรัจรัจได้	อ่านอ้างแต่รัจรวด
๓๑	๑	คำบนนามพิเศษนี้	พากย์มคช
		คืออุปถัมภ์วัด	ปริมนี้
		ยังมีออกต้องบท	ไปประจักษ์ พากย์เคย
		สุดคัตถจกเจดอุปถัมภ์	จบเคียวสว่างไสว
๓๒	๑	คำบนถวาทินทอง	บางหมด
		บางจากบางปลากด	เรียกใช้
		ยุบถนกาหนด	ว่าเรื่อง ความนา
		ทุกอย่างต่างต่างได้	เชิดชดาร์แต่ดง
๓๓	๑	ถินบนบนทนิแท้	คำดยาม
		คือทวิพยธรรพพิศทุ้งาม	หนึ่งใช้
		บนถึเทพบนคความ	ทักถ้าว บนหมอ
		ว่าแต่รัจประโยชน์จักได้	ตอบตั้งถนองถนอ

๓๖. บนต่างอุปสรรคได้ แดงความ คู่แยะ
บนกริยาบนนาม โสใดไซ้
เพื่อบุญเรื่อเหตุตาม หลายหลาด ขรรคนอ
กัมมะธัมปาติกได้ โปรดแก้แปดแปลง

ไคทง ๓

๓๘๑ กิจกิตฺตํ นามกมฺวณฺญ เวตาคฺคฺวณฺญํ
 ๓๘๒ โยมิโสภาคฺคฺวณฺญํ เรมรํ พาทํ คางนา ๑

๔๐ จึ่งกอมป็นคิคิประพันธ์ เติมนช่วยกันเสริมสร้าง
 พระผดุงวราเฮงม้าง ช่วยแก้ค้อมชยาย ๑
 ๔๓ หลายท่านฟังคำสอนของ ที่ละบองโตชาดค้าง
 ผิดเหต้อเกินพร่องม้าง โทษช้อยโบรคอกัย เทอญเฮย ๑
 เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร)

โคลงศัพท์หย่อนดั่ง

๑ หย่อนดั่งคำคุณ มีหลาย
 เหตุที่จจะชยาย ถัดจน
 คำว่าหย่อนคือหมาย ดั่งไม้ ดั่งพ่อ
 ดั่งไม้หย่อนด้น เดหลีเืองตรงกัน
 ๒ เี้ยงพิณไพเราะห้าว จับใจ
 เพราะเอกทุ้มกลางใน เหมาะแล้ว
 สายดั่งจักกโถด เหยยหลัว เี้ยงพ่อ
 หย่อนก็พานจักแคว คดาคได้ฟังดี
 ๓ หย่อนดั่งคุณโทษให้ เติมอกัน
 เณรเช่นเด่นว่าพณ ชื้อบ้ำ
 ดั่งนกก็จักพด้น ขาดบั้น
 ความชอนเจ้ให้เค้า โทษให้ฝ่ายดั่ง

๕ ภาณุวงศ์ขงขุดเจ้า พาที่
 ๖ ปราศจากความดำมืด คุตบ
 ใครเห็นห่อนเป็นศรี งามสง่า
 ให้โทษแทบทุกมอ ช้องร้อนเรื่อถึง
 ๕ ความคั่งประโยชน์ให้ เปนเวลา
 ๖ ตั้งสิทธิ์กิจจาจา ชอบแท้
 แม่ทัพสรรพบัญชา การกิจ
 คำขาดไปอ้อแอ้ นี่แท้คุณคั่ง
 ๖ คนครมมากอ้าง อเนกนับ
 กระจับบีบตั้งสรรพ สิ่งพร้อง
 แม้นหย่อนห่อนจะจับ จิตรไศศร เสนาะฤ
 โทษหย่อนดั่งนี้ของ ห่อนให้เป็นคุณ
 กรมหมื่นวิจิตรวรณปรีชา

โคลงว่าด้วยเพื่อนฝูง

๖ ต่ยามภาคสยามพจน์ไว้ วาที่ ข...ข ขแซม!
 คอมิตรสหายชาวเกลอ เพี้ยนด้วย
 แคคำเพื่อนไฉนมี ฝูงค่อ นะเออ!
 เพื่อนค่อฝูงนี้ด้วย เหตุใด?

๒ อคติโนมัตถิอาคม์แกตั้ง ออกความ เห็นนา
 เพี้ยนจิตรจากใจจริง ตีให้!
 โบราณกล่าวต้องงาม แดกแน่ ตะนะ!
 ขอช้องขอชัว ผิดเคื่อน
 ๓ เพื่อนฝูงฝูงเพื่อนอ้าง มากมี ฤาไม่?
 หลายชนิดชนิดหลายในย แนช
 ยิ่งคู่ชู้ยิ่งทัว ฝูงมาก มานา
 ครึงทุกชทุกชครึง “เหต” หาย!
 ๔ เพื่อนเราเฝ้าเฝ้าร้อน รนทรวง
 รักสันทิผิตสันต์ตาย ห่อนรู้
 นามตรขนามคตดวง แทงอก เจี้ยวเพื่อน!
 หดงเซอเหลอชากู ยากเย็น
 ๕ คำฝูงควรหยังรู้ เซ้นฝูง นกนะ!
 ที่จจะนับเป็นจริง ห่อนได้
 เป็นแต่เพื่อนฝูงจุง ยรยาตร
 ชวยุคทองนให้ เร่งจำ
 ๖ เพื่อนกันเพื่อนกตทง เพื่อนกัน เนอฮู!
 เพื่อนเด่นเพื่อนดงถดำ เพื่อนมต่าง
 เพื่อนยอเพื่อนยกยิน ชอบชัว
 เพื่อนทุกชเพื่อนให้อาง เพื่อนจริง

๗ เพื่อนพูดเพื่อนเล่นเพื่อ เพื่อนชน
 เพื่อนเที่ยวเพื่อนพาถวาน เพื่อนบ้าน !
 เพื่อนเมาเพื่อนมั่วยด เพื่อนยศ ดาธา !!!
 เพื่อนตักเพื่อนคต้อยคาน เพื่อนฝูง
 ๘ เพื่อนคคเพื่อนคคค ทจริต
 ๙ เพื่อนเข่นมคตอมหวาน เพื่อนกตวย !
 เพื่อนแอบเพื่อนอิงมิตร เพื่อนขอค อ้างนา
 ๑๐ ฝูงหมตเว่นมั่วยค้วย เพื่อนจริง
 ๑๑ ฝูงพะฝูงกะกาว ตามเถอะ !
 บางจุมกไฉนจริง เล่นได้
 คิคค่น่าซังเถอะ จจริงพอ คุณเฮ้ย !
 ๑๒ ฝูงเพิ่มเพื่อนให้ใช้ เพื่อนควาย !!!
 ๑๓ เพื่อนตายตายเหตค้วย เพื่อนทำ กตนะ
 เพื่อนยากยากเพื่อนเขา อาคมถ
 เพื่อนทกขทกขเพื่อนบ้า วาครศ รัตนา
 ๑๔ เพื่อนชั่วชั่วได้ บิ กตถาญ ?
 ๑๕ ตันตานไครมาทเม้น เหมือนกัน
 ๑๖ ไซ่เพื่อนกันฮาจเปน เพื่อนได้
 ตันตานเพื่อนหากฝั้น ผิดแผก กันนา
 ๑๗ ถึงผูกมิตรแล้วไซ่ อย่าหวัง !

- ๑๒ เพื่อนที่ฝากได้ ชั่ววัน คนนา
แต่ที่ต้นคานดั่ง ก่อว้าว
อังกฤษเรียก “มอรวด์” “สแตนคาต” วัตต์ดีด
กันแถมให้แล้ว จิตรกรหอม
- ๑๓ เหตุเราย่อมสอมน้อย คำเทียบ คนเรา
คำก่่าวร้ายดีใด ห่อนแคว้ว
เท็จจริงเท่าต่อเปรียบ อาตมะ ฤาไม่?
เคยประเพณีได้แล้ว จึงยอม!
- ๑๔ หนึ่งใครกอบกิจเกอ เรายด ยินเนอ
เราย่อมแบ่งจิตรบ้าน เปรียบไซ้
เขาทำมากได้กถ ใดก็ คั้นา
เรากิดว่าต้องได้ คุจเขา?
- ๑๕ แม่เราทำห่อนได้ ฉนใด
เรากิดว่าเขาเรา เด่หัด
ทั้งดชั่วทวไป ทุกสิ่ง สรรพเฮย
เราคัดดินด้วยน้ำ จิตรเอง!
- ๑๖ เออเคัษฐู่มทรวัยแม่ กองเยอะ
จะจ่ายแต่แกดบจน ปเทศได้
ฤาใครกั้งเงอะ! หาเพื่อน ยากเนอ
ขายเพื่อนฤาขอได้ ฤา “แมน” !*

๑๗	หลงเพื่อนแม่เพื่อนให้	โทษทัณฑ์
	หากขี้ปี้มทำตาย	ชื่อพร้อย
	จงอย่าพรันในกรรม	ปราชญ์อัคร
	ใครก่อผลต้องคดี	ตามเขา!!!

พระองค์เจ้าปฤษฎางค์
 เสด็จว่าคี่สะ แมน ว่าคน

โคลงสี่พื้ทเห็นยวเปราะ

๑	พถนพินาศขาดเต็ดด้วย	ง่ายตาย
	เปนต๋วนตั้งเปราะหมาย	ชื่อช
	ยังยืนมันคงหลตาย	โดยยาก
	แน่นหนักถักษณ	นับเขาความเห็นยว
๒	เห็นยวตรรพรกชอกทง	ขรรคมดา อินเอย
	ชนยอมมีเจตนา	มากใช้
	ตั้งเปราะห่อนจักดำ	ชาวนทัว ไปแ
	มีแต่่น้อยนับได้	ชอบด้วยบางตมัย
๓	เห็นยวกายกายอยู่ต	คงฮา ดูชแ
	กายเปราะเหมาะตาดรา	รกร้าง
	ใจเห็นยวยอมเห็นยวตมา	ชิมน มีเอย
	เปราะจิตรความคิดฟุ้ง	ช้านตั้นตัมปชญญ์

๔ เห็นยวหนักโอรสรูปเชื้อ	ในการ ควรเขย
เตี้ยกัจฉิตบุราณชาน	ดื่บเค้า
เปราะปากมากใช้งาน	ควรกด้าว แดงา
พด้นเดือมคู่ขดบเคร้า	เปด้าข้อสรรเดริญ
๕ ชีณาตพเห็นยวณินทนม	นฤพาน
เปราะชาติชาตตั้งชาร	เด็ดหว่น
ปลุชนย้อมทยานชาญ	เห็นยวชาติ ภพแะ
เปราะแกดังตญัน	ชาติแคล้วความเกษม
๖ ความเปราะบังเกิดชน	หมุ่ใคร กัด
พด้นแตกร้าวมใน	หมุ่
ความเห็นยวเกิดคณะใด	ในคณะ นันนา
จักยัดย่นคงหม่น	ดมคพร้อมเพรียงเดมอ
๗ เปราะในสิ่งพิเศษัน	ความด เดิมนา
เห็นยวดังตามกม	บาปด้า
แม่นเปราะซึ่งต่วนกระด	มตายชั่ว แดแะ
เห็นยวแน่นในกุศตปด้า	ท่อนเป็ดของปลดอตบุญ
๘ แดบบทธาบาทได้	รังษัต โทงงา
คุณคัพท โดยราชกิจ	ชยู่เกล้า
เพิ่มวชิรญาณสถิตย	หอยพระ ดมุดเขย
เฉลิมพระเกียรติบทรชเจ้า	พิภพพนแผ่นไผท

พระอมรสันชพ (นก) เมื่อยังเปนขุนภักดิ์อาสา

โคลงศัพท์พร้อมเต็ม

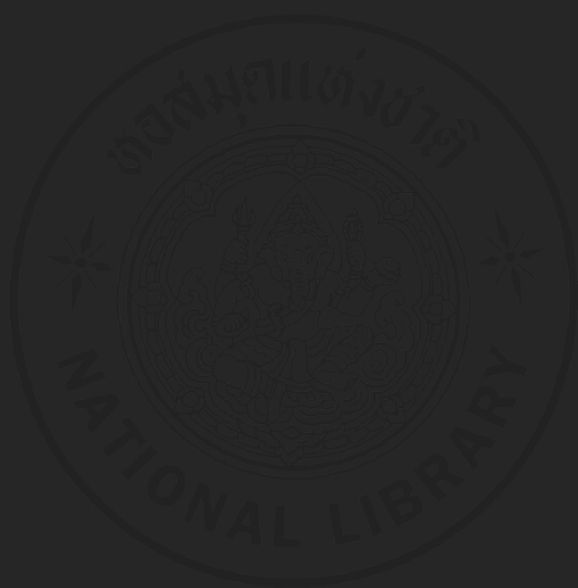
- ๑ เต็มพร้อมต้องอย่างย้าย แยกคำ หนคนขอ
เต็มมากเต็มน้อยต่ำ เห็นยกไว้
พร้อมน้อยพร้อมมากว่า พรรณถึง ของแฮ
เต็มกตบถอยลงได้ พร้อมค้องควงเคม
- ๒ เริ่มยกของหนักจน จนไป
แรงเท่าของจิ้งโหว หวั่นรู้
ของน้ำหนักพอไคส คตาคัดอน สดวกแฮ
เต็มเบี่ยมกำลังผู้ แบทหัวหาบหาม
- ๓ พร้อมกำลังหยิ่งรู้ แร่งกำ หนคนหา
พร้อมแห่งของคนทำ หยาบช้า
เปรียบประคัมภายรำ ถครแต่ง ผิดแฮ
แบ่งผิดไปทั่วหน้า พร้อมเนื่อนวณไณ
- ๔ นายสั่งบ่าวคักน้ำ เต็มใน กถางเฮย
จวนกิจปวงจ้วงไป ชักผ้า
ฤาถ้างสิ่งใดใคร ชนคัง สดิดแฮ
นายเมื่อยถบ่นบ้า ว่าหน้าพร้อมกถาง

๕	อ้างความเต็มพร้อมขึ้น	สุดเดิริม
๖	พร้อมอยากเป็นคันเต็ม	เงื่อนเค้า
	หามาเท่าใดเต็ม	บกพร้อม เต็มอแฮ
	ความพร้อมปราถนาไว้	พร้อมเต็มไหน
๖	ไวยจรณเต็มเต่งน้ำ	นวดเฉดา
	ยามชราเบี่ยนเฮา	พร้อมเนอ
	ตำรพัตจะถอยเบา	บกพร้อม ถงแฮ
	นับแต่จะโรยเรือ	พร้อมเต็มตื้น
๗	พุทบุครบิคุเรศแม่	มารดา พระเอย
	สร้างพระบารมีมา	มากครั้ง
	กำหนดเบี่ยมเต็มบา	รเมศไม้ พร้อมแฮ
	บรรทมวรคผลทั้ง	หลุดพ้นพิฆมาร
๘	บำเพ็ญทานทวพร้อม	ภาวนา
	ทรงสถิตยศักดิ์	ถิถวน
	สร้างแซมซึ่งวัดวา	ถิยะเพิ่ม บุญแฮ
	บุญได้ผลลงถ้วน	ถเมศหม้อคงเต็ม
๘	เต็มเบี่ยมบุญตั้งเกอ	อนุกถ
	เห็นว่าพร้อมเร่งภุถ	เพิ่มไว้
	เต็มบุญกรุ่นจำรูญ	เจริญสุข สวัสดิ์ดีนา
	ขอมยังย่นยศได้	ยังด้วยบุญตนอง

๑๐ กองบาปหยาบแต่งให้ เต็มทน ทุกข์เฮย
กรรมแต่งให้ชัดสน พร้องทอ้ง
หากินไปเต็มคน เต็มวัด ขวางแฮ
ทราบว่าเป็นกรรมบ้ง บิดได้เป็นดี
๑๑ ยุติธรรมจำจิตรต้อง เต็มกำ ดังเฮย
เห็นพร้องต้องเสริมคำ ซ้อพร้อม
กอบการชอบกรรมนำ ตามแพทย์ พิศุทธิ์แฮ
เต็มมะโนรถน้อม รัตนาวรมย์สุวรรณ
๑๒ หมั่นกอบราชกิจด้วย เต็มใจ ทำเฮย
โดยซื่อถือเคียงใน มั่นค้ำ
ทรงทนราชะใจ ระวัจกิจ ปวงนา
ไต่พร้องตรองเพิ่มแก้ เบียมได้ประโยชน์ผล
๑๓ เต็มพร้องต้องซ้อพระ เทพมน
แต่งจบได้ไม่มั่ว แยกเฮย
วงษ์วัดสันต์บาฬ คติโลก คตยาแด
แม้ศตาศปราชญ์ช่วยเปดอง เปดยมน้างเขาบุญ

พระอุบาฬีคุณูปมาจารย์ (ปาด) วัดพระเชตุพน
เมื่อยังเป็นพระเทพมนี วัดมหรณพาราม

ก.